

CIHANŞUMUL BİR FEDERALİZM'in ŞARTLARI ve GÜÇLÜKLERİ

Yazan : Doçent Dr. İlhan LÜTEM

I — Federalizm Kavramının İzahı :

I — Federasyon terimi. 2 — Tarif meselesi. 3 — Proudhon'un federasyonu tarifi ve izahı. 4 — Değişik tarif ve izahlar. 5 — Merkez hükümet ile üye devletler arasında kuvvet taksiminin riyazî izahı. Konfederasyon ile farklar.

II — Kavramın tarihi gelişmesi :

6 — İlk Çağlar ve Orta zaman. — 7 İsviçrede federalizm. 8 — Amerika Birleşik Devletlerinde Federalizm. 9 — Ren Konfederasyonu, Bismark'ın federal imparatorluğu ve Weimar Cumhuriyeti. 10 .. Bugünkü federal devletler. 11 — Federasyon tecrübelerinden dersler.

III. — Federal bir dünya nizamının şartları ve güçlükleri :

12. — Amerika Birleşik Devletleri Misali. 13 — Plânların birleştikleri ve ayrıldıkları noktalar. 14 — Federal nizamın şartları. 15 — Zihinlerde değişiklik. 16 — Egemenlik ve milliyetçilik engelleri. 17 — Dünya nizamı problemi. 18 — Bugün için çareler.

IV — Bibliografya :

I. — FEDERALİZM KAVRAMININ İZAHI :

I. — Federasyon Terimi :

Kelimenin etimolojisi federasyon teriminin bugünkü manasını izaha yetmemektedir, çünkü lâtince foedus'den gelen bu kelime (genitif'i foederis) halen federasyon ile kasdettimizden çok daha dar bir mefhum ifade etmektedir. Foederis, pakt, kontrat, antlaşma, sözleşme manasına gelmektedir (1), kavramın üzerine biraz ışık salmakla beraber onu izaha yetmemektedir.

(1) Maddox William P.) — The Political basis of Federation. "Federation: the coming structure of World Government." University of Oklahoma Press. 1944. s. 116.

Federasyon terimi bugün umumiyetle ya bir rabıtaya işaret etmek yahut bu bağın teessüsünü izah için veya muğlak bir teşkilâtın bütünü hakkında kullanılmaktadır.

Rızaya dayanan birliklerin hudutsuz, nizamsız ve kaypak sahasında federasyon terimi oldukça gelişi güzel bir şekilde istimal edilmiştir. Bugüne kadar sürüp gelmesine sebep çokluğu tek'de tek'i çoklukta hal-letmek hususunda insanlığın arzusunun pek büyük oluşundandır (3)

2. — Tarif Meselesi :

Federalizm'in kesin bir tarifi üzerinde ittifak yoktur (4). Daima tehlikeli olan bu tarif meselesinde daha ziyade izah yoluna sapılmış ve her müellif kendine has bir tarif bulmaya çalışmıştır. Bütün bunları sıralamanın büyük bir fayda temin edeceğine inanmadığımızdan ancak bazılarına yer vermek istiyoruz.

P. J. Proudhon'ı başa almak herhalde doğru olacaktır.

Meşhur "Du Principe fédératif" (1863) adlı eserinde federatif sistem nazariyesinin şimdiye kadar kimse tarafından izah edilmediğini biraz safiyane bir şekilde iddia eden (5) Proudhon'un izahı ilk olmasa bile tarihi kıymeti haiz olduğundan üzerinde duracağız.

3 — Proudhon'un federasyonu izahı ve tarifi :

Federasyon.... "bir veya birçok aile reisinin, bir veya birçok komün'ün, bir veya birçok komün grubunun veya devletin bir veya birçok özel hususların tahakkuku için mütekabilen bağlandıkları bir sözleşmedir.." (6)

"... Hülâsatan denebilir ki federatif sistem ex aequo imparatorluğa istinad eden demokrasileri anayasaya müstenid monarşileri ve tekci cumhuriyetleri tefrik etmeğe yarayan idari hiyerarşi veya merkeziyetçiliğin aksidir. Onun fariğ hususiyeti ve temel kanunu şudur: bir federasyon içinde konfederasyon yeni devletlerin iştirâki ile gelistikçe merkezî otoritenin yetkileri özelleşir ve daralır, müstaceliyetleri ve adetleri azalır, tâbir caizse daha teksif edilmiş bir hal alırlar. Aksine merkeziyetçi hükümetlerde iktidarı elinde tutanın yetkileri çoğalır, yayı-

(2) Mac Mahon (A. W.) — Encyclopedia of the social sciences, cilt. 6. s. 172.

(3) Mac Mahon (A. W.) — sözlü geçen makale.

(4) Karve (D. G.) — Federations. A. Study in comparative Politics. Londra. 1932. s. 7.

(5) Proudhon (P. J.) — Du Principe fédératif. (1863). Paris, éd. Bossard. 1921. "La théorie du système fédératif est toute nouvelle: je crois même pouvoir dire qu' elle n'a été présentée par personne" (s. 45).

(6) Proudhon — sözlü geçen eser. s. 104.

lır ve müstacel bir hal alır. Nüfus adedi ve arazi büyüklüğü nisbetinde eyaletlerin, komünlerin, korporasyonların ve özel şahısların işleri de hükümdarın yetki sahasına girer. Yalnız komünün ve eyaletin değil hatta ferdin ve milletin her nevi hürriyetinin baskı altına girmesi bu yüzdendir... tekci sistem federatif sistemin tersi olduğundan büyük monarşiler arasında ve evleviyetle imparatorluk demokrasileri arasında bir konfederasyon teşkili imkânsızdır. Fransa, Avusturya, İngiltere, Rusya, Prusya gibi devletler aralarında ittifak ve ticaret antlaşmaları yapabilirlerse de federasyon kurmaktan hoşlanmazlar. Önce bu prensiplerine mugayirdir, federal antlaşma ile ihtilâf haline düşerler, çünkü bunu neticesinde egemenliklerinden birşey terketmeleri ve hiç olmazsa bazı hallerde kendilerine üstün bir hakem tanımaları lâzımdır. Onların hususiyeti kumanda etmektedir, tâvizde bulunmak ve itaat değildir.

1813'de kütlelerin isyanı ile desteklenerek Avrupanın hürriyeti için Napoleon'a karşı savaşı ve sonradan Mukaddes İttifak'ı teşkil etmiş olan hükümdarlar konfedere değillerdir: kudretlerinin mutlaklığı bu sıfatı edinmelerine engeldi, 92'de olduğu gibi bunlar (coalisé) lerdî; tarih onlara başka bir ad vermiyecektir." (7)

Proudhon'un tesirinde halle çalıştığı husus otorite ile hürriyet arasındaki antinomidir. Ona göre otoritesiz ve hürriyetsiz cemiyet yoktur. Otoritesiz bir cemiyet anarşidir, hürriyetsiz bir topluluk ise esarettir. Şu halde bu ikisini telif etmek lâzımdır.. Proudhon hal çaresini birleşmekte, mukavelede buluyor.

Milletlerarası sahada da aynı neticeye varılır. Millî egemenlik ile bu egemenliğin bir kısmının federal sistem lehine terki arasında bir anlaşma zemini bulmak lâzımdır. Bir devlet içinde millî disiplinin gerektirdiği hususlarda ferdin hürriyeti telif edilmelidir. Anayasa hukukunun başlıca uğraştığı mesele budur. Aynen Avrupa nizamında da millî hürriyetler federatif sistem içinde telif edilmelidir (8).

Proudhon şöyle demektedir: "Siyasî mukavelenin demokrasi fikrinin telkin ettiği iki taraflılık ve mütakabiliyet şartını yerine getirebilmesi, makul hudutlar içinde kalarak herkese faydalı ve uygun olabilmesi için birliğe giren vatandaşın:

1 — Devlete fedakârlıkta bulunduğu nisbette devletden karşılığını alması;

(7) Proudhon — sözlü geçen eser. s. 110.

(8) Charles Brun — La Doctrine de Proudhon. Le Principe Fédératif. Alcan. Paris. 1940.

2 — Bütün hürriyetini, egemenliğini, hareket kabiliyetini.. muhafaza etmesi lâzımdır.

Bu şekilde tesbit edilen ve anlaşılan mukaveleye ben federasyon diyorum.” “Federal mukavelelerin özünü ve hususiyetini teşkil eden şey bu sistemde mukavelelerin taraflarını teşkil eden aile reisleri, kantonlar eyaletler veya devletler yalnız birbirlerine karşı iki taraflı olarak ve mütekabiliyet dahilinde bağlanmakla kalmıyorlar fakat sözleşmeyi meydana koyarken terkettiklerinden fazla hak, hürriyet, otorite ve mameleki ferden muhafaza ediyorlar.’

Demek oluyor ki Proudhon'a göre federal devlete iştirak edenler iradî bir tasarruf neticesinde yetkilerinin bir kısmını devrediyor, fakat ne kadar mümkünse o kadarını muhafaza ediyorlar. Bu hususta Proudhon, kendi icadı olan “mutuellisme” kelimesini sık sık kullanmaktadır. Bu “karşılıklı olma” vasfı bir teminat gerektirmektedir ki Proudhon buna da “garantisme” diyor. Filhakika yetkilerin bir kısmı federal pakt tarafından temin edilmek lâzımdır.

4 — Değişik tarif ve izahlar :

Federalizmin tarihçesi tetkik edilirken müracaat edilecek klâsik eserlerin başında Edward A. Freeman'ın eseri gelir. Bu müellife göre en mükemmel şekli ile bir federal hükümet kurabilmek için iki şart lazımdır (9).

Birincisi : Birliğin üyelerinin her biri surf kendini ilgilendiren meselelerde tamamen serbest olacaktır.

İkincisi : Üyeler bütününi ilgilendiren meselelerde üyelerin her biri müşterek bir kudrete tâbi olacaktır.

Max Hildeberte göre (10) 'en geniş ve umumî manasında federalizm, federasyonu sosyal ve siyasi hayatın ideal şekli olarak gözeten bir prensiptir. Tabiiyet yerine işbirliği münasebetlerini ikame etmek hiç değilse tabiiyet münasebetlerini azaltmak; yukardan icbar yerine mütekabiliyeti anlayış ve ayarlamayı; emir yerine iknayı, kuvvet yerine hukuku koymak federalizm'in fariğ hususiyetidir.

Channing - Pearce : “Federasyon, insanların veya cemiyetlerin karşılıklı himaye, yardım temin için bir foedus'e veya antlaşmaya istinaden birleşmeleridir, bu antlaşmanın kendisi de insan bağlarının en mukadde-

(9) Freeman (Edward A.) — History of Federal Government in Greece and Italy. Londra. 1893. s. 2.

(10) Boehm (M. H.) — Encyclopedia of the Social Sciences. cilt. 6. s. 169 - 172.

si ve en eskisi olan *fides* ile, iman, inan, şeref ile bağlıdır" (11) şeklinde bir tarifde bulunmaktadır.

J. S. Hoyland, federalizm'in sulhun sağlanması için baş vurulacak yegâne yol olduğunu söylemekte ve bir federasyon teşkili için ayrı ayrı devletlerin egemenliklerinden bir kısmından vazgeçmeleri lüzumuna işaret etmektedir. Bu Birlik, federal bir hukuk tatbik edecek, federal bir polisi olacaktır. Milletlerin hepsini birden ilgilendiren meseleleri kontrolü altında bulunduracak, geri kalanları mevcut millî hükümetlerin kontrolüne bırakacaktır. (12).

C. E. M. Joad : Federasyon ne ifade eder? Sualine "muayyen bir sahada yaşayan devletlerin İsviçre Kantonlarının 1848 de ve Kuzey Amerika Devletlerinin 1787 de yaptıklarını yapmalarını ve kendilerini temsil ve kontrol edecek bir hükümete tâbi kalmalarını ifade eder" demektedir (13).

Hocamız **G. Schwarzenberger**, her tarifi bir (abstraction) dan başka bir şey olmadığını ve gayesinin tarihî malzemeyi eleyerek mefhumu aydınlatmaya yaradığını belirttiikten sonra, federalizm sahasında orta çağlardanberi vuku bulan tecrübelerin federal devleti: "hükümet federal seçmenlerin rızasına istinat eden ve hukuku bilhassa federal anayasa tarafından himaye edilen bir devlet birliği" olarak tarif etmeği mümkün kıldığını söylemektedir (14).

Yine **Schwarzenberger**, "Power Politics" adlı eserinde (15) federal hükümet ile sair hükümetler arasındaki münasebetleri izah ederken otorite - hürriyet (extrême) lerinden hareket ediyor.

Filhakika gerek doktrinde gerek tatbikatda hükümet daima iki uç arasında oynamıştır: Otorite ve hürriyet.

Bunların her ikisine gerek millî devlet sahasında (mutlakiyet, totalitercilik, temsili monarşi, cumhuriyet) gerek milletlerarası sahada (Roma İmparatorluğu, emperyalist birleşmeler, konfederasyon ve federasyonlar) rastlanır. Şimdiye kadar hiçbir hükümet şekli bu iki unsur olmaksızın vücut bulamamıştır.

Bu bakımdan federalizmin özü üçlü bir gayret'de belirir:

Birincisi : Mevzii veya kısmî gruplara camia müsaadesi nisbetinde mümkün hürriyeti bırakmak;

(11) **Chaning - Pearce (M.)** — Federalism and Christianity. "The New Commonwealth Quarterly", cilt. VI. no. 3. Aralık 1941.

(12) **Hoyland (John S.)**. — Federate or perish. Londra. 1944. s. II.

(13) **Joad (C.E.M.)** — Conditions of Survival. Londra. 1946. s. 15.

(14) **Schwarzenberger (G.)** — Power Politics. Londra. 1941. s. 404.

(15) **Schwarzenberger (G.)** — sözlü geçen eser. s. 402 - 403.

İkincisi : Otorite ile hürriyet arasında münasip bir muvazene bulmak,
Üçüncüsü : Camianın bütünü için hayati olan meseleleri merkezileştirmek mevzii menfaatleri ilgilendiren faaliyetleri merkezden ayırmak.

Böylelikle federalizm ikili bir tepki olarak izah edilebilir. Önce: (Partikülarizm) ' e karşı bir tepki. Şayet mevcut sahalarda çok dar ise, siyasî, iktisadî, hissi sebepler dolayısı ile muntakavî menfaatlerin merkezî bir hükümet tarafından idaresi arzu edilebilir. Sonra: Merkezîliğe karşı bir tepki. Şayet görünür bir ihtiyaç olmaksızın merkezî hükümet yetkilerini genişletmek isterse veya azlıkların hayati menfaatlerini, ferdin hürriyetini tehlikeye düşürecek şekilde yetkisini kullanırsa tahdit edici tedbirler alınması yerinde olacaktır.

Böylelikle federasyon müteaddit devletlerin bağımsızlıkları ile tek bir devlet içinde birleşmeleri arasında bir itilâf oluyor. Yaşar Karayalçın, İsviçre Federal Mahkemesi hakkında yazdığı özlü eserde (16) federal devlet hakkında şu izahatı vermektedir:

"Federal devlet, federal anayasa adını alan ve iç âmmeye hukukunu ilgilendiren bir mukavele ile ikiden fazla hükümler devleti müşterek ve muayyen maksatları gerçekleştirebilmek gayesi ile meydana getirmiş olduğu bir nevi üst devlettir. Bu tip devletlerde hükümlerlik bir taraftan federal devlet ve diğer taraftan da - adı ne olursa olsun - (Amerika Birleşik Devletlerinde state, Almanyada, land, İsviçrede, canton) üye devletler arasında paylaşılmış bulunmaktadır. Her üye devlet federal anayasa tarafından açıkça gösterilen haller dışında tam bir hükümlerliğe sahip olur, teşri, icra ve kaza işlerinde - federal anayasa hudutları dahilinde olmak şartı ilt - mutlak bir serbestiye sahiptir: kendi kanunlarını kendi yapar, kendileri tatbik eder ve hükümlerlik sahası dahilindeki her türlü ihtilâfları kendi mahkemeleri vasıtası ile hal ve feshederler. Aynı prensip federal devlette de hâkimdir: Federal devlet, üye devletler tarafından federal anayasa ile kendisine tevdi edilmiş olan işleri görmeğe selâhiyetli ve yerine göre bunları yapmağa mecburdur. Her üye devlet, bağımsız bir devlet gibi nasıl teşri, icra ve kaza mercilerine sahip ise her federal devlet'de her bağımsız devlet gibi, teşri, icra ve kaza mercilerine sahiptir."

Bu değişik tarif ve izahlardan da anlaşılacağı üzere, federalizmin hususiyeti bilhassa federal devlet ile üye devletler arasındaki münasebetin cinsinde kendini göstermektedir. Bu münasebetler iş birliğine istinad etmektedir. Federal hükümetin bazı meselelerde herkese şâmil karar al-

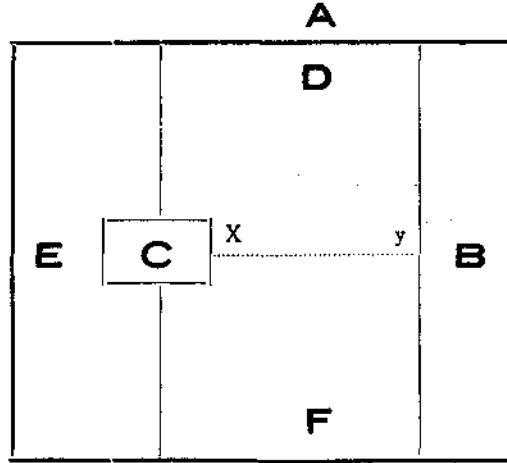
(16) Karayalçın (Dr. Yaşar) — İsviçre Federal Mahkemesi ve federal kaza mercileri. Ankara 1950. s. 3 v.d.

mak yetkisine mukabil diğer devletler ancak kendi sahaları dahilinde yetkiye sahiptirler. Bu iş taksimi şöyle vukubulur: Önce: Federal hükümet ile sair hükümetler arasındaki bu görev taksimi yalnız başına ne federal hükümet ne de diğerleri tarafından değiştirilebilir. Sonra: federal hükümete tanınan yetkileri diğer hükümetler kontrol edemeyecekleri gibi federal hükümet de onlara karışmaz. (17).

5 — Merkez hükümet ile üye devletler arasında kuvvet taksiminin riyazî izahı. (18) ve konfederasyon ile farklar:

A dairesinin hükümet kuvvetinin bütününe işaret ettiğini farzedelim. Bundan kasdımız halen mevcut ve ilerde mevcut olacak yetkilere işaretir. B, hükümet istibadına karşı sağlanan tabii hakları temsil edecektir.

Gerek merkezî hükümetin, gerekse sair devlet hükümetlerinin müteferik kazalarına tâbi bir saha vardır. Bilhassa vergiler ve âmmenin sıhhatini, ahlâkını, güvenliğini sağlamak için alınan tedbirler bu sahaya girer. Bunu da C ile göstereyim.

. Amerika Birleşik Devletlerindeki federal sistemde olduğu gibi bir dünya federasyonunda da bir merkezî hükümet ve üye devletlerin hükümetleri bulunacaktır.

Böyle bir federasyonda merkezî hükümet mevcut millî devletlerin (A. B. D., Brezilya veya Türkiye gibi) üstünde bir hükümet olacaktır.

(17) Wheare (K. C.) — What Federal government is? "Federal Tracts". No. 4 Londra. 1941. s. 9, 10.

(18) Ewing (Cortez A. M.) — The Federal Instrument. Federation: the coming Structure of World Government. Univ. of Oklahoma Press. 1944. s. 62, 63.

Çizdiğimiz şekil bir dünya federasyonunda kuvvetlerin taksimine işaret etmektedir. Bu şekilde merkezî dünya hükümetinin otoritesinin cari olduğu saha E, ile gösterilmiştir; üye devletlerinki ise DF' dir. Şayet üye devletin kendisi de federal bir teşkilâta malikse D ve F sahalarını birbirinden ayıran xy hattı bir yetki taksimine işaret ettiğinden önemi haizdir. Yok şayet üye devletin teşkilâtı basit bir devlet ise xy hattı ortadan kaldırılabılır ve bütün sahaya DF olarak işaret edilir.

Bunları tesbit ettikten sonra merkezî dünya hükümetinin yetkisini şu cebir muadelesi ile ifade edebiliriz:

$$A - (DF - B) = E$$

Basit teşkilâth bir üye devletin haiz olacağı yetki ise şu muadele ile gösterilmiştir:

$$A - (E - B) = DF$$

Şayet üye devletin kendisi federal bir teşkilâta sahip ise:

$$A - (E - F - B) = D$$

Millî federalizmin içindeki üye devletin yetkisi ise:

$$A - (E - D - B) = F$$

Bu harflerin her birinin durumu gerekli anayasada tadilat yapılarak değiştirilebilir. xy hattı ancak üye devletin anayasasında değişiklik ile tadile uğrayabilir. Millî federasyonun üye hükümeti F ile millî federasyonun kendisine işaret edti D arasında müterafik kaza sahasına işaret eden C müstesna diğer sahalara ancak dünya federasyonu anayasasında yapılacak tadilat ile değişebilir.

Bütün bu harflere birer misal vermek lâzım gelirse:

E : Dünya devletine işaret edecektir (ismi ne olcaksa)

DF : Fransa, Büyük Britanya, İsveç veya Kanada...

D : A. B. D. veya Meksika, Avustralya, Brezilya ve

F : Nebraska, Queensland, Sonora veya Marambra olabilecektir.

Federalizm kavramının izahı hakkındaki bu bölümü onun konfederasyon ile olan farklarına kısaca temas ederek bitirmek istiyoruz. Doktrin bu hususta üzerinde anlaşıtı noktalar şunlardır: (19).

Devletler konfederasyonu, devletlerarası hukukun sahası içinde kalır; üye devletlerden ayrı yeni bir devlet meydana getirmez; müşterek organları azdır ve üye devletlerin temsilcilerinden mürekkeptir; bunların kararları ittifakla alınır; üye devletler istedikleri zaman konfederasyonu terketmek hakkını muhafaza ederler.

Federal devlet aksine bir anayasa hukuku müessesesidir. "Compétence" a maliktir. Yani kendi öz azalarının yetkisini olduğu kadar üye devletlerin yetkisini de tayin edebilir. Nihayet federal devlet'de üye devletlerin ayrılma hakları yoktur.

Filiyatda bütün bu ayrılıklar modern kamu hukukunun en ihtilâflı meselesi olan egemenlik meselesine tâbidirler.

Filhakika, konfederasyonda üye devletlerin egemenliklerini muhafaza etmelerine mukabil federal devlette bu egemenlik ya tahdide uğrar yahut tamamen kaybolur.

II — KAVRAMIN TARİHİ GELİŞMESİ :

6 — İlk çağlar ve orta zaman :

Milletlerarası teşkilât âleti olarak, federasyon, felsefi düşüncelerden, doktrinden veya metafizik fikirlerinden doğmamıştır. Federasyon, tarih boyunca milletlerin önüne çıkan meselelerin bir neticesi ve bu milletlerin kendi aralarındaki münasebetlerden doğan meselelere buldukları hal çaresidir. Federal teşkilât bu esas üzerine kurulmuş müesseseler pek eski zamanlarda dahi mevcuttu. Ezcümle Babilde Hamurabi medeniyetinden önceki devirde, İranda, Yahudi kabileleri arasında ve bilhassa Yunan Sitelerinde federalizm emarelerine rastlanmaktadır (20).

Eski Yunanda sıkı bir Site hâkimiyetinden sonra Roma'nın mutlak emri altına girilinceye kadar geçen devrede (federal) terimi ile karşılanabilecek müesseseler belirmiştir. Yarı - federal mahiyet arzeden bu teşekküllere Yunan Antikitesindeki siyasî topluluklarda rastlanır. O zamanlarda aydın Yunanlı bakımından devlet ideali site'nin hududunu aşmamasına rağmen, harici tehlike karşısında birleşmek icabetmiştir. İran ve Makedonya tehditleri karşısında sitelerin mevcudiyeti tehlikeye girmiş ve bunlar "yarı - federal" diye vasıflandırabileceğimiz topluluklar kurmuşlardır. Mamafih Yunan Siteleri arasındaki ilk federal bağların emareleri müşterek müdafaadan ziyade dinî menfede belirir. (Amfiksiyon) adını alan bu toplantılara Yunan Siteleri (Amfiksiyon) lar, delegeler yolluyorlardı. Bunlar umumî menfaati ilgilendiren ve önceleri bilhassa dinî işlere taallük eden meseleler hakkında görüşüyorlardı. Sonradan si-

(19) Mirkiné - Guetzevitch ve Georges Scelle. — L'union Européenne. Paris. 1931. s. 27.

(20) İlk zamanlardaki federalizm hareketlerinin etraflı izahı için Bk. A. E. Freeman. - sözü geçen eser.

Martin (V.) — La Vie Internationale dans la Grèce des Cités. 1940

Le Fur (L.) — Etat Fédéral et Confédération d'Etats. Paris 1896.

Mac Mahon — sözü geçen makale. sayfa 173.

Hoyland (John) — Sözü geçen eser, sayfa 22 - 34.

Ledermann (L.) — Expériences fédéralistes du passé. (Cahiers du monde Nouveau) 1947. 3. sene. No: 6.

yası meseleler de bahis mevzuu edilmiş, aralarında çıkan anlaşmazlıklar da halledilmeye çalışılmıştır.

Meselâ Delf ve Delos amfiksionilerinin gayeleri siyasi idi. İran harp leri esnasında tesis edilen Delos Konfederasyonu başlangıçta dinî iken sonradan hakiki bir siyasi teşkilât halini almış ve bunda Atina mühim bir rol oynamıştır. Antikitede federalizmin en güzel misaline (Achê) Lig'inde veya federasyonunda rastlanır.

Freeman'ın da işaret ettiği gibi M. E. 281 - 146 da (Achê) Birliği "mevzî bağımsızlık ile millî kudreti uyuşturma bakımından ilk gayreti teşkil etmektedir".

Herododa göre bu birliğe 12 şehir girmiştir. Merkezî kudret - teşrii ve adli - federe milletler kurulunda idi. Adî ve fevkalâde toplantılar vukubulurdu. Günlük meseleler adî toplantılarda görüşülür, fevkalâde toplantılar ittifak antlaşmaları ve sulh ve barışa taallük eden hususları inceledi. Büyük, küçük bütün şehirlerin aynı hakkı vardı. İcraî kuvvet Birinci Kural ve İkinci Kural adında iki ayrı meclise tevdi edilmişti ki bunların yetkisi pek malûm değildir. Federal Meclislerde kararlar çoğunlukla alınır ve her federe devlet buna boyun eğdi. Mamafih herhangi bir şehir delegesinin karara muhalif kalıp meclisi terkettiği de vâki idi. Meclisin, bugün bizim devletlerarası hukuk ile ifade ettiğimiz sahadaki imtiyazları pek büyüktü, bütün dış münasebetlerde karar ona aitti. Yabancı memleketlerle o anlaşma akdedebilir, sefirleri o tayin eder, haricîten gelen prensipleri o kabul ederdi. Federal kararların tatbikine nezaret eden yeni üyelerin kabulüne karar veren de o idi. Federal Meclisin federal memurları vardı. Bunların en önemlisinin ismi (stratej) idi. Buna Konfederasyonun başkanı denebilir. Federal orduyu, meclisin müzakerelerini idare eder ve hatta bazı hallerde Meclis kararlarına karşı vetosunu kullanabilirdi. Üyelerin Federasyondan ayrılma hakkı yoktur. Hatta federasyona mütalâaları alınmaksızın ve zorla üye kaydolunduğu da görülmüştür. Bu federasyonu teşkil eden siteler dahilî işlerinde egemendiler, merkezî veya federal hükûmetin yetkileri müşterek işlere taallük ediyordu. Federasyonun merkezi sırası ile değişik üye sitelerde kuruyordu.

Bu tekemmül İtalyan birliklerinde rastlanmamaktadır. Etrurya ve Latium Birlikleri tam olmadıkları gibi devam da etmemişlerdir. Roma kudretinin gittikçe artması milletler arasında eşitliğe istinad eden iradî birleşmeler kurulmasına engel olmuş, Yunanistandaki gelişmenin de önüne geçmiştir. (M. E. 146). Romalılar dünyaya hakim olma yolunu tutmuşlar ve dünyanın o zaman bilinen pek mühim bir kısmını istilâya mu-

vaffak olmuşlardır. Medenî âlemin mağlup devletleri yerine tek bir Roma İmparatorluğu kaim olmuştur. Barbarların istilâları ile bu tek "imperium" fikri de zayıflamaya başlamış ve bir müddet sonra ortadan kalkmıştır; mamafih aynı fikir bu sefer Romayı tahrib edecek olan müstevliler lehine yeniden doğacaktır. Şarlemayn kendisini Papa III. Leon'a Batı İmparatoru ilân ettirmiş ve ondan sonra gelen bazı Alman imparatorları hiç değilse nazariye sahasında tek bir dünya imparatorluğu fikrini yaşatmışlardır. Bundan sonra (feodalite) devri başlamış, Devlet fikri tamamen kaybolmuştur. Mamafih bazı devletler, ezetimle Fransa Kralı kuvvetin gayretleri sayesinde hakikî bir devlet kurmaya muvaffak olmuştur. Almanya gibi diğer bazılarında ise feodal devir aksine, bütün kötülükleri ile sürüp gitmiş ve tam bir anarşi hâkim olmuştur. Devletlerin bazıları için bu hale çare durumun kötülüğünden neşet edecektir. Şehirler ve eyaletler bu anarşiden doğan kötülüklerden kurtulmak için aralarında birleşecekler ve böylelikle federasyon fikri devletinkinden evvel doğacaktır.

Birçok gelişmeler ve değişmeler sonunda federasyon prensibi yavaş yavaş modern devlet kavramına vücut verecektir. (21).

İlk ve Orta Çağlarda beliren federalizm şekillerinin devrimiz bakımından önemini büyütmek lâzımdır. Çünkü, modern hayatın gittikçe artan dinamizmine mukabil ilk çağların ve feodalite devrinin sosyeteleleri durgun ve hareketsizdir; gerek ilk çağlarda gerek orta çağda federal münasebetler ancak kapalı cemiyetler arasında mümkün olmuş, dünyanın geri kalan büyük kısmı barbar, veya dinsiz addedilerek hariç bırakılmıştır. (22).

7 — İsviçrede Federalizm :

İsviçre federalizminin menşei Mukaddes Roma İmparatorluğunun bir kısmını teşkil eden eski Alman Birliğindedir. 1921 de üç İsviçre Cemiyeti arasında kurulan devamlı Birlik ise kuvvetini ve nizamını tedafui mahiyetinden alır. İsviçre bugün bir misal teşkil eden hükümet şeklinde içeride ve dışarda vukubulan uzun mücadeleler ve entrikalar sonunda erişmiştir. Bu Birliğe devletler arasında muvazenenin babalık ettiği söylenebilir.

(21) *Le Fur (L.)* — Sözü geçen eser. s. 58.

(22) *Keeton (G. W.)* ve *Schwarzenberger (G.)*. — *Federalism and World order. Union (Monthly digest of the New Commonwealth Institute)* cilt I. No. 2 Şubat 1940. sayfa 55, 56.

(23) *Keeton ve Schwarzenberger*. — sözü geçen makale. s. 89 - 121.

Avusturya (1474) ve Fransa (1516) ile akdedilen antlaşmalar İsviçreyi bu iki devlet arasında çıkacak harplere karışmaktan menediyordu. Gelecekte de mazi de olduğu gibi İsviçrenin Alp geçitlerinin ve merkez Avrupa kalesinin "sadık bekçisi olarak kalması" Avrupa devletlerinin işine gelecektir. Böylelikle yüzyıllar boyunca, İsviçre, kendi öz kuvvetinden ziyade milletlerarası durum icabı olarak pek sağlam bir temele istinaden yaşamıştır. Napolyon, Avrupa nizamını altüst edince İsviçredeki **Eidgenossenschaft** "Helvetia Cumhuriyeti" haline inkilâp etmiş, 1795 Fransız Anayasası modelinde tekci bir devlet haline girmiştir.

"Bağımsızlığı" Fransa tarafından teminat altına alınan İsviçre bir Fransız peyk devleti olmuş, dahilde şiddetli kavgalar hüküm sürmeğe başlamıştır. Yine Napolyon'un müdahalesi ile yeni bir Anayasa kabul edilmiş ve 19 Kantonun egemenliğine istinad eden bir Konfederasyon kurulmuştur. Ve bu konfederasyon halk istediğinden dolayı değil de "Médiateur de la Confédération Suisse" yani Napolyon arzu ettiğinden dolayı kurulmuştur. Napolyon şöyle demiştir : "Nous statuons ce qui suit" ve dediği olmuştur.

Napolyon Leipzig'de hezimete uğrayınca İsviçre bitaraflığını ilân etmiş fakat müttefiklerin kendi arazisinden geçerek Fransayı istilâ etmelerine mâni olamamıştır.

Viyana Kongresinde İsviçrenin devamlı olarak bitaraf kalması teklif edilmiş ve bugünkü kuvvetli İsviçre federalizminin temelleri o zaman atılmıştır. 8 devlet'in 20 Mart 1815 de imzalayıp yayınladıkları beyanname İsviçre önce taraf değilken 27 Mayıs 1815 de o da iştirak etmiş ve Avrupanın "genel menfaati" iktizası olarak kendine tanınan özel durumun bahsettiği haklara sahip olmuş ve vecibeleri yüklenmiştir. Dış durum böylece garanti altına alındıktan sonra 22 Kantonun egemenliği kuvvetlendirilmiş, Kanton temsilcilerinin kurdukları diyet'de bu temsilciler mahallî hükümetlerin arzularına göre oylarını kullanmışlar, Anayasada Kantonlar arasında çıkacak anlaşmazlıkları hal için bir usul tesbit olunmuş ve her Kanton'dan toplanan askerlerden mürekkep bir de kuvvet teşkil edilmiştir. 1847 de çıkan dahilî harbde 7 Katolik Kanton (Sonderbund) Konfederasyon'dan ayrılmak istemişler fakat isyan aleyhlerine olarak bastırılmıştır. 1848 Anayasası federasyonu Kantonlardan ayırmıştır, bunun neticesinde yetkiler Bund ile Kantonlar arasında taksim olunmuştur. Bu ayrım İtalya ve Almanyanın tesiri altında kalınarak ve 1870 - 71 Alman - Fransız harbinden sonra daha da fazlalaşmıştır. Memleket dahilinde demokratik ve kilise aleyhtarı cereyanların artması Anayasanın gözden geçirilmesini icabettirmiş 1874 de 90.013 oya karşı 340.199 oy ile Anayasa tâdil olunmuştur. O tarihten beri Anayasa 39 değişikliğe daha

uğramıştır. Bu değişiklikler neticesinde federasyonun yetkileri daha da artmıştır.

“123 maddeden ibaret olan bugünkü Federal Anayasa üç bölüme ayrılır: Genel hükümlere müteallik birinci bölümde (m. 1 - 70) İsviçre Konfederasyonunun gayesi, bütün İsviçrelilerin kanun önünde eşitli prensibi, kantonlara ve kantonlarla federal devlet arasındaki münasebetlere dair hükümler yer almakta, federal devletin hangi sahalarda selâhiyetli olduğu birer birer sayılmaktadır. Anayasa haklarına ait hükümler de bu bölümde bulunmaktadır. İkinci bölüm (m. 71 - 117) federal mercilere tahsis edilmiştir. Bu bölümde federal devletin teğrii kuvvetini temsil eden ve Millî Meclisle Kantonlar Meclisinden ibaret bulunan Federal Asambleden (m. 71 - 94), İcra kuvveti mahiyetinde olan Federal Meclisinden (m. 95 - 104) ve Federal Asamble ile Federal Meclisin yazı işlerini teviri mükellef Kağalarlıktan (m. 105) ve nihayet federal kaza kuvvetini temsil eden Federal Mahkemedden (m. 106 - 114) bahsedilmektedir.

Üçüncü bölümde ise Federal Anayasanın kısmen veya tamamen değiştirilmesiyle ilgili hükümler (m. 108 - 123) yer almıştır. Federal Anayasaya ayrıca, geçici hükümlere müteallik 6 maddelik bir ilâve de eklenmiştir.” (24).

Federal organlar şunlardır :

Federal yasama kurulu olan *Bundesversammlung* (Federal Asamble). İsviçre federal devletinin parlâmentosu mahiyetindedir. Amerika Birleşik Devletleri gibi iki meclis sistemini kabul etmiş olan İsviçrede federal Asamble, Millî Meclis (Conseil National, Nationalrat) ve Kantonlar Meclisi (Conseil des Etats, Standerat) olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

“Millî Meclise her 22.00 İsviçreli için tek dereceli seçim usulü ile ve dört sene müddetle birer üye seçilir. Millî Meclis halen 194 üyeden müteşekkildir. Kantonlar ise her kantondan gönderilen ikişer üyeden yani 44 üyeden ibarettir. Federal Asamble, Anayasa hükümlerine göre federal devletin selâhiyeti dahilinde bulunan ve başka federal mercie tevdi edilmemiş olan bütün meseleler hakkında müzakere ve karar vermek hakkını haizdir (m. 84). Her iki Meclisin selâhiyeti 85 inci maddede tadaf bir şekilde gösterilmiştir.

Kantonların teşri organları, doğrudan doğruya kendi anayasalarında tesbit ve tayin edilmiştir. Her kanton aynı zamanda, cumhuriyet esaslarına göre idare edilen bir devlet olduğu için kendi ülkeleri içinde uygulanmak üzere anayasa ile federal devlete tevdi edilmemiş bütün hususlar hakkında kanun yapabilirler. Her kantonun kendi anayasasından bağ-

(24) *Karayalın (Yaşar)* — sözlü geçen eser, sayfa 7.

ka, meselâ kanton adalet teşkilâtı hakkında hukuk ve ceza muhakemeleri usulü hakkında ayrı kanunları vardır.

Federal devletin anayasa ile tayin edilmiş olan selâhiyetleri, aynı zamanda kantonların da selâhiyet hududunu tayin ve tahdid etmiştir. Kanton mevzuatı ancak bu hudut dahilinde hüküm ifade eder. Federal anayasaya ve ona uygun diğer federal mevzuata aykırı olan kanton mevzuatı selâhiyet dışı vazedilmiş sayılarak hükümsüz addedilir. Yani "federal hukuka aykırı olan kanton hukuku bâtıldır." Hukuku uygulayan kanton veya federal devlet mercileri re'sen bu kaideyi uygulamakla mükelleftirler. Gerek idare, gerek kaza mercileri federal hukuka aykırı olan kanton mevzuatını uyguladıkları takdirde, bu gibi mercilerin kararlarına karşı çeşitli kanun yolları mevcuttur.

İsviçre Federal Devletin en yüksek icra organı Federal Meclistir. Bu Meclisin Federal Asamble tarafından dört sene müddetle ve Millî Meclise seçilmek hakkını haiz olan İsviçre vatandaşları arasında intihap edilmiş yedi üyesi vardır. Federal Meclise Konfederasyon (Federal Devlet) başkanı başkanlık eder. Federal Devlet Başkanı (yani İsviçre Federal Cumhuriyetinin başkanı) ve Başkan yardımcısı Federal Meclisin üyeleri arasından bir sene müddetle Federal Asamble tarafından seçilir. Sene nihayetinde vazifesinden ayrılan başkan müteakip sene için başkan veya başkan vekili seçilemez. Aynı şekilde bir üye de iki sene üst üste başkan yardımcılığı yapamaz. Federal Meclisin göreceği işler 102'inci maddede genel bir şekilde gösterilmiştir. Bu işler departmanlara göre taksim edilmiş olup, her departman başında birer Federal Meclis üyesi bulunur.

Kantonlardaki organların vazife ve selâhiyetleri ise kendi anayasalarında veya kanton kanunlarında gösterilmiştir." (25).

8. Amerika Birleşik Devletlerinde Federalizm :

Amerikada federalizm emarelerine 1643'den itibaren rastlanmaya başlanır. Bu tarihte Yeni İngiltere Kolonileri (26) "The United Colonies of new England" adını verdikleri bir konfederasyon kurmuşlardı. Bu şüphesiz bir başlangıçtı. 1693'de bir Avrupa Federasyonu projesi teklif eden William Penn 1697'de İngiliz Kuzey Amerika müstemlekelerinin on tanesinin birleşmesi teklifinde bulundu.

Bu birliğin müsterek bir kuvveti, Kongresi olacak ve üyeler arasındaki anlaşmazlıklar sulh yolları ile halledilecekti. Bundan da birşey

(25) Karayalçın (Y.) — sözü geçen eser, sayfa 9 v. d.

(26) Massachusetts, Plymouth, Connecticut ve New Haven.

çıkmadı. Fakat 1754 senesinde anavatan Amerikan müstemlekelerine Fransaya karşı cephe alınması hususunda daha sıkı işbirliğinde bulunmayı teklif etti. Bunun için bir Kongre toplandı ve delegeler müdafaa hususunda birleşmek fikrini kabul etmekle kalmıyarak daha sıkı bir federasyon kurulmasının çârelerini araştırmaya başladılar. Münakaşaları Benjamen Franklin yürütüyordu (27). Franklin, Kuzey Amerikadaki bütün İngiliz sömürgelerinin Yasama organının Kongreye ve kuvvetli bir merkezî hükûmete malik bir birlik kurmalarını istiyordu. Birliğin müşterek bir müdafaa kuvveti ve federal gayeler uğruna vergi koymak yetgisi olacaktı.

Franklin plâni bugünkü anayasanın bir nüvesini teşkil eder, mama-fih ittifak sağhyamadı. Kuzey Amerikada pek kuvvetli bir sömürge hükûmetinin kurulacağını anlıyan İngiltere plâni beğenmedi Sömürgeciler de beğenmediler çünkü kudretlerinin büyük bir kısmını merkez hükûmete terk durumunda kalacaklardı.

Franklin ümitsizliğe düşmedi, sömürgelerin bağımsızlık savaşı arifesinde 1774'de Philadelphia'da yaptıkları toplantıda ikinci bir plân öne sürdü. Bu plân da reddedildi. Bağımsızlık savaşına müşterek müdafaa hususunda ancak nisbî bir anlaşmaya varılarak başlandı, harbden sonra ne olacağı da belli değildi.

Temin edilen mahdut birlik konfederasyon maddelerinde ifadesini bulmuştu, metni bütün 13 devletin imzalaması ancak 1781 Mart ayında tamamlandı. En son Maryland tasdik etti.

Birlikci zihniyetin kazanmış olduğu bu zafere rağmen maddeler ancak sekiz sene hüküm ifade edebildi. Kongreye memleketi idare edebilmesi için gerekli olan otorite tevcih edilmemişti. Konfederasyon maddelerini kaleme alanlar devletlerin bağımsızlığı hususunda pek kısıkanç davranarak merkezî kuvvetin kendileri üzerinde baskı yapmasını önlemek istiyorlardı. Konfederasyon maddelerinin neşrinden itibaren olgun devlet adamları boşlukları sörmüşler ve Konfedere cumhuriyetin genel menfaatlerini düzenliyecek üstün bir kuvvetin lüzumuna kaani olmuşlardı. Meselâ, İngiltere ile yapılan sulhten iki sene sonra Washington, devlet idarecilerine tamim ettiği bir mektupda şöyle diyordu: "Konfedere Cumhuriyetin genel menfaatlerini temin edecek üstün bir kudretin teşkili lâzımdır, o olmazsa bu birlik çok devam edemez". Kongre de aynı fikirde idi.

1786'da Birleşmiş Milletlerin ticarî menfaatlerini genel olarak ince-

(27) Benjamen Franklin'ın şahsiyeti için Bk: bizim "Amerikayı Tanıyalım". Ankara 1946. sayfa 33 - 35.

leme amacı ile Annapolis'de bir toplantı yapıldı. Ertesi sene Alexandre Hamilton Filâdelfiyada bütün devletlerin temsil edileceği yeni bir meclis toplanmasını teklif etti. Bu teklif özel menfaatlerine dokunulacağından korkan Rhode - Island'dan başka diğer bütün devletler tarafından hararetle karşılandı. Meclis 1787 Mayıs ayında Filâdelfiyada toplandı.

Filâdelfiya toplantısının kuvvet ve meziyeti, bilinen ve gerek diğer devletler, gerekse konfederasyon devletleri tarafından tecrübe edilen metotları benimsemesi olmuştur. Tartışmalar 25 Mayıs'tan 25 Eylül'e kadar devam etti ve neticede Anayasa meydana çıktı (28).

Bu Anayasaya göre her devlet kendi egemenliğini ve askeri kuvvetini muhafaza etmekle beraber antlaşmalar ve ittifaklar akdetmek veya Kongrenin rızası olmadan harp ilân etmek hakkından vazgeçiyordu, devletler arasında çıkacak anlaşmazlıklara gelince, bunlar vukubuldukları zaman kurulacak milletlerarası bir mahkeme tarafından halledilecekti.

Anayasanın kazandığı muvaffakiyette Birleşik Devletlerin imtiyazlı mevkiinin ve fevkalâde zenginliğinin büyük nisbette tesiri olmuştur. Fakat bütün bu mülâhazalara rağmen ve yüz elli seneden fazla bir tecrübe göz önünde tutularak denebilir ki sonradan eklenen Haklar Beyannamesi ile tamamlanan Birleşik Devletler Anayasası muvaffak ve tesirli olmuştur ve bu Anayasa millet gerekli bulduğu takdirde değişikliğe uğrayabilmek hassasına maliktir.

9. Ren Konfederasyonu, Bismark'ın federal İmparatorluğu. Weimar Cumhuriyeti :

Ren Konfederasyonu, federalizmin kuvvet muvazenesine ve siyasetine tâbi kılınmasına ve emperyalist tahakkümün menfaatlerine âlet edinmesine güzel bir misal teşkil eder.

Konfederasyon hâmisi Napolyon ve Fransa birliğin dışında kalmışlardır. Fakat tesirleri okadar büyük olmuştur ki yapılan Dakt'ın hiçbir kıymeti kalmamıştır. Napolyon kimseye danışmadan yeni üye devletler ithal etmiş, hiçbir anayasaya istinad etmeksizin konfederas-

(28) Filâdelfiya toplantısında pek büyük bir rolü olan Benjamin Franklin 22 Ekim 1787'de Fransadaki dostu Mr. Grand'a Federal Anayasanın bir nüshasını göndermiş ve şu satırları yazmıştır: "Şayet (bu Anayasa) muvaffak olursa sizlerin Avrupada, bütün ayrı devlet ve kralların bir tek büyük Cumhuriyet halinde bir federal birlik kurarak iyi yürekli IV. Hanri'nin projesini tatbik mevkiine koymamız için sebep göremiyorum."

(Works of Benjamin Franklin. John Bigelow tarafından neşredilmiştir. New-York. 1888. vol. IX. s. 442).

yon temsilcisi gibi davranmış ve hatta onun namına diğer devletlerle hudutlara taallük eden anlaşmalar imzalamıştır.

Konfederasyon Fransız İmparatorluğunun gelişmesi bakımından Napolyon orduları için bir insan kaynağı teşkil etmiştir. Napolyon gayet ustalıkla hareket ederek konfederasyona üye devletlerin idarecilerini bazan mükâfatlandırmış bazan tehdit etmiş ve onlardan istifade yolunu bulmuştur. Napolyon ortadan kalkınca hamisi ile birlikte bu birlik dağılıp gitmiştir.

Bismark'ın federal imparatorluğuna selince... bu demokratik bir gelişmeye değil, birbiri ardına vukubulan iki harbin doğurduğu bir anayasaya istinad eder.

Alman Şansölyesi Cermen federasyonunun temellerinin sağlam olması için kan ve demire dayanması gerektiğini düşünüyordu. Bu sebeple bahis mevzuu olan Alman halkını müşterek bir gaye uğrunda birleştirmekten ziyade hasım bir kütleye karşı tesanüdünü temin etmekte... Weimar Cumhuriyeti federal prensibin milletler üstü tatbiki bakımından ilgi arzedebilir.

Weimar Anayasası sayesinde Prusya hegemonyası bastırılabilmiş ve Reich'in yetkileri pek ziyade arttırılmıştır. Bu ise Anayasanın sükûnetle tatbikine engel olmuştur. Bölge zihniyeti yeniden baş kaldırmıştır. Bismark Anayasasına en büyük engeli Prusyanın teşkil etmesine mukabil, bu sefer Bavaria'nın muhalefeti fazlalalmış, Reich'da vukubulan sağ ve sol birleşmeleri bunu daha vahim bir hale sokmuştur. Bütün bunlara Prusya ile Reich arasındaki ikilikte inzımmat edince ortaya halili pek güç meseleler çıkmıştır.

Weimar Cumhuriyetinin akibeti malûmdur.

10. Bugünkü Federal Devletler :

Halihazırda insanlığın belki yarısı Federal Birlik altında yaşamaktadır. Aşağıdaki liste bunun güzel bir delilidir, bütün bu memleketlerde yaşayan insanların adedi 850 milyona yaklaşmaktadır.

- 1 — Amerika Birleşik Devletleri (1789)'
- 2 — İsviçre (1848)'
- 3 — Arjantin (1852)'
- 4 — Meksika (1857)'
- 5 — Venezuela (1864)'
- 6 — Kanada (1867)'
- 7 — Brezilya (1891)'
- 8 — Avustralya (1900)'
- 9 — Güney Afrika (1909)'

10 — S. S. C. B. (1917)'

11 — Hindistan (1919)'

Bunlara Hollanda ve İngiltere ilâve edilebilir. Hollanda için vaziyet münakaşalıdır, bazı müellifler tekci devlet olduğunu diğerleri federal mahiyet arzettiğini iddia ederler (29).

İngiltere ile Kuzey İrlanda arasında ise 1923 den itibaren nev'i şahsına münhasır yarı federal bir durum hâkim olmuştur.

11. Federasyon tecrübelerinden dersler :

Yukarıda ki listeyi tâkip ederek her federal devletin bize ne gibi dersler verdiğini kısaca belirtmek doğru olacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin verdiği ders federal sistemin öyle kolay kolay yerleşmediğidir. 1787 Anayasası meydana çıkmadan önce 150 sene müddetle mücadele edilmiş ve Amerikan sömürgeleri federal sisteme yavaş yavaş alışmışlardır. Bu 150 senelik müddet zarfında Hollandalılara İngilizlere ve Fransızlara karşı savaşlar vukubulmuştur. Bu mücadeleler sömürgeler arasında müşterek bir millî hissin doğmasına sebep olmuştur; yine de değişik kolonilerin kendi devlet egemenliklerini merkezi bir hükûmetin emrine koyma hususunda teşebbüslere önceleri yanaşmamaları yüzünden federalizm güçlülükle teessüs etmiştir. İsviçre tecrübesinin verdiği dersler birkaç noktada toplanabilir. Önce, federal hükûmetin başında bulunan zatın yetkilerini kötüye kullanıp bir diktatörlük kurmasının ve parti mülâhazalarını daima ön plâna almasının önüne nasıl geçilebileceğini göstermiştir. Filhakika bu mahzurlar Amerikan sisteminde mevcuttur. İsviçreliiler Federal İcra Konseyine vücut vermişler ve başkanı da bu meclisin içine koymuşlardır. Federal Konseyin başı olarak seçilen aynı zamanda İsviçre Cumhuriyetinin Başkanıdır.

İsviçreliiler, ırk dil ve din bakımından üç'e ayrılmış bir memleketin federal nizam altında birleşip sulh ve sükûn içinde yaşamasının kaabil olduğuna da güzel bir misal teşkil etmektedirler.

Bu bakımdan Kanada'da aynı misali vermektedir. Aynı ırk'dan ayrı dilden ve dinden unsurlar bir araya gelebilmekte, her biri kendi öz kültürü ve tarihi ananeleri ile iftihar eden gruplar akıllıca tesbit edilmiş bir federal sistem sayesinde yanyana yaşayabilmektedirler.

Brezilya'da bir bakıma bu nevi bir örnek olmaktadır. A. B. D. le-

(29) Hoyland (John S.) — Federate or Perish Londra 1944. s. 149.

Peaslee (Amos J.) — Constitutions of the Nations "The Runford Press".

rinden daha geniş bir federal devlete sahip olan Brezilya'da federal sistem pek vasi bir sahada birbirinden pek ziyade ayrı unsurların bir araya gelmesini temin etmektedir. En iptidai vahşiler ile Avrupa kültürü almış insanlar Amazon havalisinin bataklık ve ormanlarını ve Güney kısmın mümbit (plato) larını geliştirmek amacı ile birleşmişlerdir.

Avustralya'da tatbik edilen sistem sayesinde birbirlerinden geniş mesafeler ile ayrılan ve birbirlerine karşı derin kıskançlıktan başka birsey beslemeyen topluluklar, bu düşmanlık hislerini bastırmakla kalmamışlar, bilhassa nakil vasıtalarının gelişmesinde ve işçi sınıfının hayat standardının yükselmesinde iş birliği etmişlerdir.

Avustralya federal hükûmetinin milletine ettiği birçok faydalar arasında demiryolu sistemini kontrol altına almasını, bilhassa yevmiyelerden ve iş saatlerinin tesbitinden doğan ihtilâfların halledilmesi için mecburî hakem sistemini koymasını sayabiliriz.

Güney Afrika'da tatbik edilen sistemin faydası bilhassa ırklar arasında vukubulan savaşların acılarını dindirmesi kinleri ortadan kaldırması olmuştur. Bir araya gelecek unsurlar arasındaki mevcut bağlar pek sıkı değilse merkezî hükûmete pek fazla yetki tanımamak, üye devletlere de söz payı bırakmak gerektiği hususunda da Güney Afrika federalizmi iyi bir örnektir. Bu sistemin öğrettiği bir de menfi ders vardır, o da Birliğe mensup olanların renkleri bakımından tefrik yapılması gerektiğidir. A. B. D. de ayrılık savaşının bir bakıma zenci meselesi yüzünden çıktığı düşünülürse bunun ne kadar tehlikeli olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Hindistanın daha istikrar bulmadığı ve müsbet sahada misaller için örnek olarak gösterilemeyeceği düşünülür ve bir tarafa bırakılırsa yer yüzünün en kalabalık federasyonunu S. S. C. B. teşkil etmektedir. (30). Rusyada da fakirliği ortadan kaldırmak işsizliği bertaraf ederek işçi sınıflarının hayat standardını yükseltmek hususunda federal sistemin imkânlarından istifade edilmiştir.

(30) Rus sistemi için ezetimle bk: Hoyland (John) — s. g. m.

Schlesinger (Rudolph) — The Soviet Commonwealth. "The London Quarterly of World Affairs". Nisan 1944. s. 132 - 135.

Schlesinger (Rudolph) — Federalism in the U. S. S. R. aynı dergi Ocak. 1944. s. 107 -112.

III — FEDERAL BİR DÜNYA NIZAMININ ŞARTLARI VE GÜÇLÜKLERİ

12. Amerika Birleşik Devletleri Mısali :

Dünyaya bir düzen verilmesi gayesi ile bir federasyon teşkilini öne sürenlerin büyük kısmı Amerika Birleşik Devletlerinin kurmaya muvaffak oldukları sistemi misal olarak getirmekte ve mademki onüç Amerikan devleti Konfederasyon maddelerinden federal bir Anayasa kurmaya muvafak olmuşlardır dünyanın da Milletler Cemiyeti veya Birleşmiş Milletler Teşkilâtından federal birliğe geçebileceğini öne sürmüşlerdir.

Bu (analoji) birkaç noktadan sakattır.

Bir defa onüç müstemleke milliyetçi değildi ve her devlet bugünkü kudretini ihraz etmemiştir. Hatta devletler arasında vatanseverlik hissi dahi kuvvetli değildi, devlete karşı bağlılık ve sadakat ayrılık harpleri esasında belirmiştir. (31).

Zeki Mesud Alsan'da bu hususa temas etmekte ve şöyle demektedir: "Amerikan misâlinin ileri sürülmesinin pratik hiçbir kıymeti yoktur. Çünkü misal, ancak aynı şartların aynı neticeleri doğurabilecekleri hallerde bir manâ ifade eder. Aralarındaki içtimaî, dinî, millî birçok ihtilâfları arkada bırakarak yeni bir hayat kurmak emeli ile Amerikaya göç eden insanların günün birinde İngiliz istibdadına karşı aynı emel ve gaye ile ayaklanmaları ve sonra da federal bir birlik kurmaları şüphesiz pek zor birşey değildi, ve hatta bu birlik bile bir aralık zenci esaretinin kaldırılması meselesi dolayısı ile tehlikeye düşmüş ve ekonomik menfaat ayrılıkları Şimal Devletleri ile Cenup devletleri arasında yıllarca süren kanlı harplere yol açmıştı. Zaferin birliği muhafaza etmek taraftarı olan Şimal Devletlerinde kalması, Federal sistemi kurtardı. Yeni Dünyanın hayat şartlarında birleştirici unsurlar ayırıcı unsurlara nazaran çok daha kuvvetli olduğundan bugün Birleşik Amerika halkı bir millet halindedir. Federe devletler için de artık herhangi bakımdan bir fedekârlık bahis konusu değildir. Federal devlet tipinin Birleşik Amerika'daki bu parlak misâli, tipin kendi faziletinden ziyade Amerikan milletinin maddî ve manevî hayat şartlarının en müsait bir şekilde gelişmesinden doğmuştur." (32).

(31) Hill (Norman L.) — The National State and Federation. Federation: The coming Structure of World Government.

Bullock (Alan) — The future of National Sovereignty. "The Listener". Kasım 18. 1949.

(32) Alsan (Z. M.) — İnsan Hakları Dergisi. sayı 10. Ekim 1947. sayfa 8.

13 — Plânlarm birleştikleri ve ayrıldıkları noktalar :

Federal bir dünya düzeni kurmak isteyen bütün plânlarm kurulacak yeni nizamda ferde büyük yer ayırmışlardır. Fert, Birliğin temel taşı olacak; devlet egemenliği yerine devletler camiasına sadakat hissi yerleşecektir. Millî devlet egemen bir varlık olarak mevcut kaldıkça milletlerarası münasebetlerden anarşi de eksik olmayacaktır. Hemen ekser tasarılar bu hususu belirtmekten geri kalmamışlar, şayet bir birlik kurulacak ise bunun yasama organının ferdi temsilciler kanalı ile iş görmesi noktasında ittifak etmişlerdir. Dünya teşkilâtı ferdi vatandaşlara istinad edecek, yine bu teşkilât vergi koymak ve birlik halkının menfaatına olmak üzere masrafta bulunmak yetkisi olacaktır.

Tasarıların ekserisinde müşterek bir nokta daha vardır ki o da her hangi birliğe üye olacak devletlerin kendi aralarında benzer hususlar bulunmasıdır. Bazı plânlarm bu benzerlikleri arazi yakınlığında aramakta, bazıları ise dil birliği, an'ane birliği, kültür, ırk gibi hususların aynı olması noktasında ısrar etmektedirler, nihayet bir grup da demokrasinin mahdud bir federasyon kurulmasında temel olmasını ve bu hükümet şekli ile idare edilmeyenlerin birliğe kabul edilmemesini öne sürmektedirler. Müellifler tarihin federalizm yönünde geliştiğini bütün meselenin işi ele alıp başlamak olduğunu ilerde tecrübe elde edilmedikçe bugün birbirinde ayrı gibi görünen parçaların birbirleri içinde kaynıyacağını söylemekte de hemfikirdirler.

Tasarılarda bahis mevzuu edilen bir nokta da birleşecek memleketlerin hayat standartları arasındaki fark meselesidir.

Müellifler, hayat seviyeleri aşırı derecede birbirinden farklı memleketler arasında birleşmenin ve işler bir federasyon kurmanın güçlüğü noktasını bilhassa tebarüz ettirmişlerdir (33). Diğer taraftan şayet bugün batı Avrupa devletleri arasında federal bir Birliğe doğru ileri adımlar atılmış ise bunun sebepleri arasında bu memleketlerin seviyeleri mukayese edilirse aralarında derin uçurumlar bulunduğu görülür denmiştir (34). Müelliflerin ayrıldıkları noktaları ise şöyle tesbit edebiliriz:

a — Harp devam ederken öne atılan tasarılar harekete ne zaman geçileceği hususunda anlaşmamışlardır. Bazıları derhal teşkilât kurmak gerektiğini diğerleri ise harpten sonra yapılmasının doğru olacağını ileri sürmüşlerdir.

(33) W. B. Curry 1939 senesinde yazdığı bir kitabda bunun esaslı bir engel teşkil etmediğini isbata çalışmıştır. Bizim, Federal Bir Dünya nizamı tasarıları adlı yazımıza bakınız. "Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi" Cilt VII. sayı 3 - 4.

(34) Bk. "The Economist" plan for Europe, Ocak 25, 1947.

b — Bazı yazarlar kurulacak teşkilâtta iktisadî faktörlerin ön plânda bulunmasına bilhassa dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. (Heymann ve Mallery gibi) diğerleri siyasî inşa daha önemlidir demişlerdir. (Culbertson, Streit gibi). Mamafih ekseriyet: barış tesis edilirken iktisadın ihmâl edilmemesi gerektiği noktasında hemfikirdir.

c — Bütün dünyaya şâmil bir teşkilât mı yoksa bölge anlaşmalarına dayanan bir teşkilât mı kurulmalıdır?

d — Müsterek güvenlik ile her devletin ferdi güvenliğini telif etme hususunda fikir ayrılığı. Küçükler büyüklere karşı nasıl emniyete alınacak büyük devletler küçük devletlerin koalisyonuna karşı nasıl korunacaktır?

Müellifler bu hususta da ayrı ayrı hal çareleri düşünmüşlerdir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bu hususu daha ziyade büyük devletler lehine hallettiği malûmdur.

14 — Federal Nizamın Şartları :

Sırf kolaylık bakımından federal nizam'ın şartlarını zahiri ve deruni şartlar olmak üzere iki büyük gruba ayrabiliriz. Birincisine federal Birliğin vüs'atı coğrafi bakımdan devamlılığı, federal hükûmetin yetkisinin kaynağının ne olabileceği; ikincisine federasyon kurulmasını bize arzulatacak bütün zihni, fikri, ruhi âmillerin ne olacağı ve böyle bir federasyona bağlanabilmemiz ve onu benimsiyebilmemiz için hangi ruh halatine ihtiyaç olduğu dahildir:

1 — Federasyona vücut veren birliklerin vüs'at, kültür, siyasî ve iktisadî seviye bakımından büyük ayrılık ve değişiklik arzetmemeleri şarttır. Bu bakımdan hakikî demokrasilere istinad eden federal bir birliğin böyle olmayan birliklerden daha fazla avantaja sahip olacağı şüphesizdir.

2 — Coğrafya bakımından vahdet de muhakkak ki şayanı arzudur. Mevcut federasyonlar böyle bir devamlılığa maliktirler. Bu yalnız askerî müdafaa bakımından değil, kanunların tatbiki ve idarî kontrollerin tesirli bir şekilde ifası bakımından da lüzumludur.

3 — Federasyon merkez hükûmeti kuvvetini nereden alacaktır?

Federasyonda yetkilerin nasıl tevzi edileceği meselesi Amerika Birleşik Devletlerinde gayet münasip bir şekilde halledilmiştir.

1787 yazında toplanan Amerikan federalizminin "baba" ları hangi yetkilerin merkezî kuvvete verileceği hakkında tecrübeleri yoktu. Fakat akılsel ve iyi niyetle hareket ederek Birleşmiş Devletlerin kuvvetini temine yarayacak başlıca şu yetkileri merkez kuvvete verdiler:

1 — Dış işleri ve antlaşmaların akdi,
2 — Millî Savunma; 3 — Maliye; 4 — Dış ticaret; 5 — Merkez hükümetin kurulması ve teşkilatlanması.

Devletlerin yetkileri dahiline ise şunlar giriyordu: 1 — Eğitim; 2 — Tarım; 3 — Sanayi; 4 — İç ticaret; 5 — Medenî hukuk ve ceza hukuku.

Federasyon merkezî hükümet yetkilerini millî hükümetlerden müstakil kaynaklardan elde etmelidir. Amerikan misalinde de gördüğümüz gibi bu bakımdan yetki temelleri siyasî (veya temsili) malî ve askerî olmak üzere üçtür.

Merkez hükümetin faal üyelerinin (hiç değilse kısmen) doğrudan doğruya veya dolayısı ile seçimle iş başına gelmesi lâzımdır. Serbest siyasî seçimlere müsaade etmeyen totaliter rejimleri ihtiva eden bir teşekküle federasyon adı verilemez.

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası, birliğe vücut veren devletlerin hükümetlerinin icra kuvveti tarafından tayin yerine doğrudan doğruya seçimi tercih etmiştir.

Bismark dahi Alman parlamentosunun genel geçimle iş başına gelmesi fikrini müdafaa etmiş ve böylelikle sair küçük devletlerin (partikülarizm) 'ini bastırmak istemiştir. Bu federalizme vücut veren devletler arasında siyasî partilerin gelişmesine, bu gelişme ise federasyonun daha kuvvetli bir birlik halini almasına sebep olur.

Federasyonun merkezî kuvvetinin bağımsız ve kuvvetli olabilmesi ona vücut verecek unsurların hür ve bağımsız olmasına seçimlerin serbest yapılmasına bağlıdır.

Merkezî kudretin ikinci temeli malîdir, bu devletler tarafından zorla (empoze) edilmiş mükellefiyetler şeklinde değil halkın rıza göstereceği vergi sistemi ile halledilecektir.

Üçüncü temel askerî kudrettir, asker toplamada da demokratik esaslara riayet edilecektir. Bu kuvvetin gayesi dahilî harpleri önlemekten ziyade haricî bir tehlikeye karşı bekçilik etmek olacaktır.

15 — Zihinlerde değişiklik :

Londra Üniversitesi Psikolojisi Profesörü J. C. Flugel, 1940 senesinde yazdığı bir makalede (35) federasyonu mümkün kılacak "zihni durum" un ne olabileceğini tekik etmekte ve zihinleri bu yönde hazırlamak için şartların ne olabileceğini araştırmaktadır. Bunları şöyle sıralamaktadır:

(35) Flugel (J. C.). — The Psychological appeal of Federalism.

"The New Commonwealth Quarterly" Ekim 1940. vol. 6. no. 2 sayfa 102 ve devamı

1 — **Himaye** : Federalizmin amacı kendisine vücut veren devletleri ortadan kaldırmadan onların selâhiyetlerini lâğvetmek olduğuna göre, federalist'in hedefi de vatandaşın halen kendi öz devletine karşı hissettiği bağlılığın bir kısmını federasyon bütününe karşı hissetmesini temine gayret olacaktır. Federasyon ebeveynin çocuklarını koruduğu gibi kendi himayesini uzuvlarından eksik etmeyecektir.

2 — **İhtiyaçları temin** : Ancak yalnız himaye kâfi değildir, federasyon üyelerini beslemek, onun ihtiyaçlarına da yetişmek lâzımdır.

3 — **Federasyona sadakat temini** : "millet" hissinin yanibaşında bir "federasyon" hissine vücut vermek ve millete duyulan sadakatı bertaraf etmeden federasyona karşı sadakat temin etmek lâzımdır. (36).

4 — **Devletin kaybedeceği askeri kudretin yerine ikame** : Federalizm egemen devletin birçok hususlarını lâğvetmekle beraber milliyetçiliğin avantajlı taraflarını muhafaza edebilmelidir. Siyaset ve harp sahaları bir kenara bırakılarak kültür sahasında milliyetçilik geliştirmekte devam edebilir. Ancak federalizm aleyhinde olmayacak ve ona karşı bağlılık hissine hâle getirmeyecektir.

Federalizm lehinde propaganda yapılırken bu hususa dikkat edilecek ve federasyonun büyüklük himaye kuvveti üzerinde ısrar edilecektir. Ancak bu suretle federalizmi bütün millî zafer ve gelenekler için bir tehlike adeden sağcıların itirazlarına bir cevap bulunabilir.

5 — **Devletin ahlâk ile bağlı olduğunun anlaşılması** : Sosyal psikologlar topluluk zihniyetinin şu hususiyetine işaret etmişlerdir: Bir gruba dahil olan ferde vicdan ve mes'uliyet hisleri ya kayboluyor yahut tağyir oluyor. Bunun neticesi gruplar ceza görmeden ve hatta bazan teşvik görerek faaliyette bulunuyorlar. Halbuki aynı fiiller şahıslar tarafından ika edilselerdi cezaya ve ahlâki zecre maruz kalacaklardı. Millî devlet tam manası ile bencil olup ekseriya ahlâki mülâhazalar ile hareket etmemektedir.

Millet veya federasyon muhtar gruplar, ahlâk ile bağlı olacaklar ise, fertlere tatbik olunan ahlâki prensiplerin kudretli devletlere de tatbik edilmesi gerektiğini kabul etmeliler ve haşin bir surette kendi çıkarını düşünmenin cemiyet dışı küçük gangster gruplarında nasıl takbih ediliyorsa milletler bakımından da makbul olmadığını anlamalıdır.

6 — **Bir dış tehlike ihtiyacı** : Hayalî veya hakikî bir dış tehlike karşısında federasyonun diğer herhangi birlikten daha fazla mukavemet sağ-

(36) Bununla ilgili olarak bk: Keeton G. W.) — The Case for an International University. 1941. Londra.

ladığı daima hatırdâ tutulmalıdır. (37). Büyük bir ihtimal ile bir dış tehlike bulmada güçlük çekilmeyecektir.

Ancak böylelikle milletlerarasında mevcut mücadele, millet grupları arasındaki mücadeleye inkılâp etmektedir.

7 — Bu ihtiyacın ulvileştirilmesi : Birliğin kurulması için muayyen derecede mütecanis bir mahiyet arzemesi muhakkak lâzım ise de bunu daha uygun bir hale getirmek için çalışmak lâzımdır. Büyük sanayi tesisleri kurmak, tabiat manialarını ortadan kaldırmak için gayretler sarfetmek, bir çare olabilir ve genel olarak "terakki ideali" modern dünyanın mütecanis enerjisini tatmin bakımından istimal edilebilir.

8 — Harbe ahlâki bir muadil bulmak : Bahsi geçen idealin "harbe ahlâki bir muadil" teşkil etme gibi başka bir faydası daha olabilir. Harbin, tabiatımızdaki en şen'i ve en asil unsurları harekete getirdiği muhakkaktır. Bu unsurlar garip bir şekilde mezcedilmiştir.

Harp tecavüz tarafımızı tatmin etmekle beraber kendimizi ahlâklî hissetmemize mâni teşkil etmiyor. Federasyon ve sair usuller ile insanlığın terakkisi uğrunda çalışma harbe ahlâki bir muadil teşkil edecekse ahlâk hissimizi muhafaza etmekle beraber tecavüzün kötü neticelerini bertaraf etmiş olacağız. Ancak bu muadilin harbin haiz olduğu ve onun yegâne çekici tarafını teşkil eden mütecavizlik, fedakârlık, sosyal tesanüt, kendini haklı hissetmenin verdiği kırgınlık halitasından bir miktarını muhafaza etmeğe ihtiyacı olacaktır.

16 — Egemenlik ve Milliyetçilik engelleri :

Federalizmin şartlarını saydıktan sonra onun tahakkuku için ağılması gerekli güçlüklerin neler olabileceğini de belirtmek lâzımdır. Bunlar için şartların bir devamı da diyebiliriz, zira engeller ortadan kalkmadıkça, mevzii veya cihanşümûl bir dünya nizamı kurulamaz, kurulsa bile temelleri sağlam olmayacağından başarı ile çalışamaz.

Federalizme karşı çıkan engellerin başında (38) devlet egemenliği ve

(37) William P. Maddox'da federasyon kurulmasını intaç eden sebeplerin arasında korkuyu, menfaat elde edilmesinin hesaplanmasını ve birleştirici bir ideali saymaktadır. Bunlar arasında en önemli âmil olarak korkuya yer vermektedir. Korku ya doğrudan doğruya vukubulan bir teşebbüs neticesinde, yahut karşısındaki sindirmeyi istihdaf eden bir hareket neticesinden veyahut derin bir güvensizlik sonunda doğar (Bk: The Political basis of federation. Federation: Univ. of Oklahoma Press. 1944. sayfa 118).

(38) Sair engeller arasında dil, ve dinde ayrılık, hayat standardında fark gibileri de varsa da bunlar aşılamıyacak bir derecede değildir. Bk. Curry. s.g.e.

milliyetçilik duygusu gelmektedir. Bu ikisi zaten birbiri ile sıkı münasebet halindedir, birbirlerini besleyerek gelişmekte ve kuvvetlenmektedirler. Halen dünya federalizminin en hararetli müdafilerinden biri olan Georges Scelle, egemenliğin bu yönden arzettiği engel hakkında şunları söylemektedir: (39) "Devletler Hukuku bilginlerinden bir grup çoktandır federalizme taraftardır fakat âmme efkârı bu hal çaresini hiç değilse cihanşümül federalizm bakımından (ütopik) addetmiştir. Bunun sebebi de infiratçılığın hukukî veçhesi olan egemenliğe müptelâ partilerin, milletlerin hırs ve sabit fikirleridir."

Yine Scelle şu benzetişte bulunmaktadır: "Yüz defa tahribe uğrayan bir karınca yuvası, nasıl gelecek tahribi düşünmeksizin inatla yine an ağacın altında yeniden teşekkül eder ve yaşamaya devam ederse; defalarca lavlar altında kalan balıkçı köyü inatla yine aynı volkanın eteklerinde nasıl inşa edilirse aynen emperyalist politikanın tahribkâr her kükre-yişinden sonra hükümetler ve milletler de egemenliklerinin aldatıcı damı altına iltica ediyorlar. Devlet - karınca yuvaları, siyasi konsepsiyonlarının sakatlığına millî gururlarının gülünçlüğüne de ilâve etmektedirler." (40).

Federal devleti kuvvetli yapan üye devletlerinin egemenliklerini terketmeleridir. "Federal devletin devletler konfederasyonundan çok daha kuvvetli olmasının sebebi de bundandır" (41). Fakat acaba devletlerin vazgeçmeleri gereken ve Scelle'in infiratçılığın hukukî veçhesi dediği bu egemenlik nedir?

Egemenlik kelimesi ve kavramı öne sürüldüğü tarihten itibaren bir çok kılığa girmiş ve siyaset filozoflarının arzularına göre daha doğrusu her devrin ihtiyacına göre şekil ve mana almıştır. Kıralların muhtelif kuvvetler ile girişmek zorunda kaldıkları mücadeleler esnasında egemenlik fikri hükümdarların derebeylerine karşı durumlarını, mutlakiyetçiliği meşru kılıyor ve kuvvetlendiriyordu. Hükümdar mücadeleden galip çıkınca egemenlik doğrudan doğruya onların şahıslarına izafe edilmeğe baş-

(39) Scelle (Georges) — Union versus League. "The New Commonwealth Quarterly". vol. 5 no. 3. Aralık 1939. sayfa 205.

(40) Scelle (G.) — s.g.m. sayfa 215.

Ayrıca Scelle'in, Précis du Droit des gens, Manuel de Droit International Public, Le Sens International adlı eserlerine de bakınız. Georges Scelle'in şerefine yayınlanan: La Technique et les Principes du Droit Public adlı iki ciltlik eserde, bu müellifin federalizm nazariyesini izah eden kıymetli etüdüler mevcuttur. Bu çalışmanın sonuna eklenen bibliyografya'ya bakınız.

(41) Le Fur (Louis) — Etat fédéral et Confédérations d'Etats. Paris 1896. sayfa 817.

landı. Sonraları tabii hukuk nazariyesinin tesiri altında kalınarak devlet kavramı yavaş yavaş hükümdarın şahsından sıyrılmıştır. Artık egemen addedilen hükümdar değil, devlettir. Dahilde en yüksek kuvvet devletin manevî şahsiyetinde tecelli etmeğe başlamıştır (42).

Bugün devlet egemenliğinin ifade ettiği mana devletin elinde bulunan iktidar hükümetlerin başkalarına sormadan ve yalnız kendi menfaatlerini gözeterek karar vermek ve harekete geçmek kudretidir. (43).

“Bugün egemen devlet kendi ihtilâflarını kendisi halletmek, kendi hakkını kendisi aramak, silâhlarını hudutsuz bir şekilde çoğaltmak, te-balarına arzu ettiği şekilde muamele etmek ve komşularının üzerinde vukubulacak tesiri düşünmeksizin iktisadî hayatını düzene koymak kudretini haiz olduğunu iddia etmektedir.” Bütün bu sayılanları yapabilmek de egemenliğin “vasıf” larını teşkil etmektedir.

Devletin elinde tuttuğu bu kudrete şiddetli hücumlar vukubulmuştur. Ezcümle C. E. M. Joad, bu kudretin insanlık saadetini tehdit ettiğini iddia etmiş ve şunları söylemiştir: (44). “(Devletin kudreti) bir nesildir, insan hayatının ufuklarını karartmış ve bugün onları felâkete sürüklemekte bulunmaktadır. Millet - devlet, kendisini, doğru ile yanlışın ye-gâne hakemi addediyor, kendi davasında aynı zamanda hâkim ve jüri oluyor, diğer devletler ile münasebetlerinde hukuk ve komşularına karşı muamelelerinde ahlâk tanımıyor. Vatandaşlarının hayat ve hürriyetleri üzerinde mutlaka bir kontrol icra ediyor. Kendisinin hür olduğunu ilân ederken vatandaşlarını bu hürriyetten mahrum kılıyor, devlet bağımsızlığını korumak için harbe tevessül ederken hangi şahıs kendi ruhuna sahip olduğunu iddia edebilir?.. İnsanları insan hayatına ve medenî kıymetlere karşı lâkayıt kılan, onların devlete karşı olan meclûbiyetleridir.

Devlet, medenî insanın o garip ve belirli putudur ki onun minberinde aynı insan saadetini, hürriyetini, kültürünü kurban etmeğe, bir kelime ile kendini medenî kılan herşeyi feda etmeğe hazırdır.

Aynı müellif, federalizme ikinci büyük engeli teşkil eden milliyetçilik hakkında da şunları söylüyor: “İki bin senedir batıl Avrupalıların düşünceleri ve hareketleri Yunan filozoflarının ve Hıristiyanlığın teşkil ettiği temele istinad ediyordu. Filozoflardan adalet ve hür bir fikir ideali

(42) Bk: Bizim “Egemenlik Kavramı ve Devletlerarası Hukuk” Ankara 1947. Sayfa: 125.

(43) Brierly (J. L.) — The Sovereign State To-day. “The Juridical Review” vol. LXI, no. 1. Nisan 1949.

Bullock (Allan) — The Future of National Sovereignty. “The Listener” 18 Kasım 1948.

(44) Joad (C. E. M.) — The Philosophy of Federal Union. Londra 1941.

istihrac ediliyor; Hıristiyanlıktan ise hemcinsine iyi muamele ve ferde hürmet... Bu iki prensip ondokuzuncu yüzyıla hakim olan liberalizmin temelini teşkil etmiş ve sokak adamının nasibini tedricen tekemmül ettiren bir seri kanunların isdarına yol açmıştır, bu ikisi beraberce batı Avrupa medeniyetine şekil vermişlerdir... Zamanımızın fariğ hususiyetlerinden birini teşkil eden milliyetçilik hissini kuvvetlenmesi ve kuvvet felsefesinin yayılması Avrupalıların düşünce ve hareketlerine iki bin senedir rehberlik eden an'anevi dîni ve ahlâkî binanın çökmesi yüzünden vukubulmuştur."

Prof. M. A. Aynî'ye göre (45) "milliyet" kelimesinin muhtelif Avrupa dillerinde bugünkü manasını alabilmesi ondokuzuncu asırdan sonradır. Meselâ İngilizcede bu manaya gelen "nationality" kelimesinin mevcudiyeti 1691 den itibaren tesbit edilmişse de, bunun bugünkü siyasî ve ilmi manaları ancak ondokuzuncu asrın başlarından itibaren takarrür edebilmiştir; Fransızcadaki "nationalite" kelimesinin akademî lûgatine ilk defa olarak girmesi de 1835 tarihindedir". "...İlmin en son telâkkisine göre "millet" demek herhangi bir esas etrafında toplanmış müteşanit bir kütle demektir, bu "esas" bazan Fransada ve Çin'de olduğu gibi "kültür", bazan Almanyada olduğu gibi "İrk", bazan arap memleketleri ile Romanyada olduğu gibi "dil", bazan İsviçrede olduğu gibi "vatan" ve hatta Şimalî Amerikada olduğu gibi yalnız "tabiiyet" şeklinde görülebilir.

Şu halde "milliyet" demek işte bu milletden millete değişen birlik esasının idrakinden mütevellit bir şuur demektir."

Bu şuur "demokrasi, komünizm ve hatta dinden daha da kuvvetli bir his'dir" Bunu iddia eden Wisconsin Üniversitesi Siyasî İlimler Profesörü Harold W. Stoke'dur. Aynı müellif milliyetçiliğe kuvvet veren unsurlar arasında millî emlâkin devletleştirilmesini ve modern teknolojinin milletlerarası münasebetler üzerine ettiği tesiri saymaktadır. Enteresan bulduğumuz fikirlerinin özeti şudur (46) :

"Devletleştirme, devletin dahilî siyasî teşkilâtına ve faaliyetine tesir etmesi dolayısı ile milliyetçiliğin şiddet kesbetmesine sebep olmaktadır. Bu da ferdin kollektif hareket ve kararlara gittikçe daha fazla tâbi olmasından doğmaktadır. Bir şahıs için, kendi öz gayreti ile kendisine memnuniyet verici hayat şartları temin etmek gittikçe imkânsız bir hale gelirse onun bunu temin edecek âmme teşkilâtına daha fazla ehemmiyet vermesi gayet tabiidir. Çağımızda bu teşkilât millî devlettir. Meselâ çirt-

(45) Aynî (Mehmet Ali) — Milliyetçilik, İstanbul, 1943. sayfa 57 v. d.

(46) Stoke (Harold W.) — The New Nationalism, "Problems of the Postwar World." New - York. London 1945. (Mc Graw Hill Book Company.) s. 269 v. d.

çi bugün hangi tohumu ekeceğini, toprağı nasıl kullanacağını, mahsulüne ve hayvanlarına hangi fiatı elde edeceğini ve hangi faizi ödiyeceğini ve bir düzüne sair muameleleri hükümetden direktif alarak yapmaktadır... Bu durum fabrika işçisi için de aynıdır.. devletleştirme arttıkça devletler veya tebaları ile mümkün yegâne milletlerarası temas devletlerin doğrudan doğruya veya dolayısıyla müsaade edecekleri temaslara halini almaktadır. Değişik devlet tebaları arasındaki münasebetler şayet bunlara devletler ilgi göstermiyorsa ortadan kalkmaktadır.

Eskiden an'anevi diplomasi meselelerine inhisar eden milliyetçilik hissi halen devletler ve ayrı devletlerin tebaları arasındaki her münasebete girmiş bulunmaktadır. Yine eskiden milletlerarası çatışmaya kaynak teşkil eden meselelerin nisbeten az olmasına rağmen bugün milletler ile tebaları arasındaki bütün temaslara anlaşmazlık doğuracak mahiyettedir, çünkü devlet bu temaslara herbiri ile alâkadardır...

.... Milliyetçilik hissini kuvvetlendiren bir unsur'da modern teknolojinin sağladığı gelişmedir. Böyle bir iddiamın izahı gerekir, çünkü modern (teknoloji) dünyayı zaman ve mekân münakale ve sür'at bakımlarından küçüktükere ve istihsali teşvik ederek dünya milletlerini maddeten ve manen birbirlerine yaklaştırmaktadır diye (enternasyonalist) 'in başlıca dayanağını teşkil etmektedir. Teknolojinin milletlerarası barışa yardımda bulunduğu inancı insanların birbirlerini tanımlarından doğan bilginin milletlerarasında "dostluk" tevlid ettiğine istinad etmektedir ki bunun aksi de vukubulabilir. Milletlerarasındaki dostluk fertler arasındaki dostluğa benzemez. Hakikat odur ki bir insanın bir diğer millete karşı sevgi beslemesi hemen tamamen bu milletin kendi milleti ile olan siyasî münasebetlerine bağlıdır. Şayet bu münasebetler makûl bir seyirde ise veya arada rekabet yoksa bir milletin diğerine karşı bigâne davranması (A. B. D. lerinin Lâtin - Amerika muvacehesindeki durumu gibi) veya yine bizim Çine karşı olan durumumuzda olduğu gibi "dostluk" hissetmesi muhtemeldir (47). Millî dostluk veya husumete o memleket hakkında bilgi edinilmiş olması az tesir eder... Milletlerarası dostluğa bilgi ve geleneğin pek az tesir ettiğine ve bunun bilhassa siyasî münasebetlere tâbi olduğuna Amerika Birleşik Devletleri ile Finlandiya arasındaki durum misal gösterilebilir. Bizim Finlandiya ile olan ilk siyasî münastbetlerimizin bir neticesi ola-

(47) Müellif doğru söylüyor, komünistler Çin'e hâkim olmağa başladıkdan yani A. B. D. ile Çin arasındaki siyasî münasebetler değişikliğe uğradıkdan sonra Amerikanın bu millete karşı aynı "dostluğu" hissettiği acaba iddia edilebilir mi? Bilhassa Çinilerin Kore harbine müdahalesinden sonra...

rak (bilhassa harp borçlarının ödenmesine taallük edenler) Amerika Birleşik Devletlerinin Finlandiyaya karşı tavrı pek dostane idi. Rusya Finlandiyaya taarruz edince hislerimiz rencide olmuştu. Mamafih Almanya Rusyaya harp ilân edince Finlandiya kendi ihtiyarı dahilinde olmadan Almanyanın müttefiki olmuş ve bunun neticesinde Amerika Birleşik Devletlerinin ona karşı durumu tamamen değişmiştir.. Modern teknolojinin milliyetçilik hissinin kuvvetlenmesine en büyük nüfuzu askerî meselelerdeki psikolojik tesirinde belirtmektedir. Bu modern teknolojinin vücut verdiği tahrip kuvvetinin gittikçe artan bir şekilde doğmasından ileri gelmektedir. Zamanın ve mesafenin ortadan kalkması ve insanların makine ile tahrib kuvvetlerinin artması kin, ve korkunun fazlalaşmasına da sebep olmuştur. Uçağın bombalama sahası genişledikçe endişe ve şüphe sahası da genişlemiştir. Büyük tahrip vasıtalarına malik kudretli devletlerin birbirlerine yakın olmaları korkuyu şiddetlendirmektedir. Hiçbir millet, kendi hudutlarının bir kaç mil ötesinde bulunan ve yarım saatte bir şehri ortadan kaldırmak kudretini elinde bulunduran bir komşuya iyi nazarla bakamaz. Avrupa milletleri (coğrafi) yakınlığın önemi hakkında Amerika Birleşik Devletlerinden daha fazla idrak etmişlerdir. Harp esnasında Almanyanın gizlice tecavüz aletleri hazırlayıp ve sürpriz halinde darbe indirmesi milletlerin daimi olarak huzursuzluk duymalarına sebep olmuş ve içlerinden birinde teknolojik sahada vukubulacak terakkiyi diğerleri için bir korku sebebi haline koymuştur..... son yirmibeş sene zarfında vukubulan görülmemiş derecedeki ilmi terakki devresinde milletler arası teşkilât ve milletler arasındaki siyasi vahdetin tedricen bozulmuş olmasına sırf bir tesadüf nazarı ile bakmamak lâzımdır. Teknoloji sahasında elde edilen muvaffakiyetlere karşı duyduğumuz takdir onların siyasi tesirlerini bizden saklamıştır. Bu siyasi tesirleri yanlış tefsir etmemiz hoş olmayan mevzularla iştigale karşı duyduğumuz ikrah ile izah edilebilirse de en büyük teknolojik ilerlemelerin vukubulduğu bir devirde korku, şüphe, kin ve millî inhisarcılığın pek ziyade gelişmiş olduğu vakiyasına gözlerimizi kapayamayız.

Herhangi bir memleketteki herhangi bir siyasi durum ve veya faaliyet ile bu memleketin millî iktisad veya askerî güvenliğine tesir edecek teknik bir gelişme arasında bir rabita bulmak kaabildir. Müellifin sözlerinde bir hakikat payının bulunduğunu sanıyoruz. Saydıklarımızla ve sair sebeplerle kuvvetlenen aşırı milliyetçiliğin herhangi türlü bir birlik kurmaya engel teşkil ettiğine şüphe yoktur. Mamafih milliyetçiliği tamamen ortadan kaldırmaktansa onu kuvvetlendiren hususları bertaraf ve tahfif

etmenin doğru olacağını iddia edenlerin safına biz de iştirak edeceğiz. (48).

17. Dünya Nizamı Problemi.

Federalizmin şartlarını tesbit ederken bu sistemin demokratik usul-ler ile işlenmesi gerektiğini ihsas etmiştik. Dünya nizamının temelinin de bu esaslar dahilinde atılması gerektiğini sanıyoruz. Prof. Alsan'ın dediği gibi halen: "düzen'in mana ve mahiyeti hakkındaki telâkkiler umumî ol-maktan uzaktır... Devlet hayatı düzeninde görülen ayrılıklar tabiatı ile enternasyonal hayat düzenine de aksetmektedir. Devlet hayatında oto-riter, totaliter düzen taraftarı olanlar enternasyonal hayat düzenini de kendi görüş zaviyelerinden mütalâa ederler... kompromi düzenini tervec edenler ise devamlı taahhütlere girişmek istemiyerek hâdiselere göre ge-çici hal tarzlarına taraftar görünürler. Halbuki insanlığın bugün istediği tarih boyunca tecrübe edilmiş ve felâketler doğurmuş olan bu düzen şe-killeri değildir... Enternasyonal hayatta da devamlı ve âdil bir düzenin ancak demokrasi düzeni olabileceği, yani demokrasi prensiblerinin bütün icapları ile enternasyonal hayata tatbiki suretiyle gerçekleştirilebileceği artık hür insanlarca anlaşılmiş bulunmaktadır." (49).

Herhalde bu düzenin bir takım plânların (bu plânlar pek de parlak fikirleri ihtiva etseler dahi) kabulü ile teessüs edeceğini zannetmiyorum.

Fertler kendi ferdi devletleri içinde nasıl hareket ediyorlarsa millet-lerarası sahada da üstün bir otoriteye riayet etmedikçe ona bağlanma-dıkça herhangi bir düzenden bahsedilemez. (50).

Bugün, normal demokratik usuller ile idare edilen bir devlet içinde o devletin kudretini suistimâl etmesini önliyecek siyasî ve psikolojik en-geller mevcuttur, halbuki devletler arasında bu (frenleme) hareketi mev-cut değildir.

(48) Prof. Alsan'da milliyeçiliğin lehinde bulunarak şunları söylemektedir: Acaba devletler arasındaki ayrılıklar ve ziddiyetler sırf milliyet duygusundan mı ileri geliyor? Bu ayrılık ve ziddiyetler milliyet duygusunun yayılmasından önce de yokmu idi? Hatta bu duygunun ortadan kaldırılması ile ihtilâfların sona ereceği ciddi olarak kabul edilebilir. Tarihi ve içtimai olayları objektif bir şekilde incele-diğimiz takdirde biz bu soruların cevaplarında milliyet duygusunu mahkûm edecek hiçbir şey bulunamayacağına tamamiyle inanıyoruz. "İnsan Hakları" dergisi, sayı 15, Mart 1948, sayfa 7.

(49) Alsan (Z. M.) — Milletlerarası hayatın düzeni ve Panamerikanizm. An-kara 1949. sayfa 233.

Yine milliyetçiliğin lehinde olarak bk: Curry. — The Case for Federal union.

(50) Keeton (G. W.) — The Case for an International University. Londra 1941. sayfa 12, 13.

J. L. Briery'nin pek güzel izah ettiği gibi devlet içinde bu frenleme görevini ifa eden unsurlardan biri hükümetlerin mevcudiyetidir. İstikrarlı devletlerde hükümetler kuvvet kullanmasını ellerinde bulundurarak devlet içindeki diğer teşekküllerin iktidar hırslarının tezahür etmesine engel olurlar; ikinci bir unsur da psikolojik sahada tesirini gösterir. Hakiki bir topluluk teşkil eden bir devlet üyeleri birbirleri üzerinde manevî baskıda bulunarak birbirlerinin herhangi sahadaki taleplerini fazla ile-riye götürmemelerini temin ederler ve muslihane hal çaresi bulunmasına yardım ederler. Devlet içindeki bu düzenleyici unsurlar milletlerarası nizama tatbik edebilse ve milletlerarası bir hükümet veya devletlerin iktidar hırslarına set çekebilecek herhangi diğer bir teşkilât kurulabilse hakiki manası ile bir devletler cemiyeti vücut bulabilirdi. (51).

Böyle bir cemiyet kurulması için aşılması gereken büyük güçlükler vardır. Bir an için bunların ortadan kalkmış olduğunu farzederek bu hükümetin şeklinin ne olacağı meselesi ile karşılaşırız. Kanaatimizce bunun cevabı cihanşümül bir federasyon olmalıdır. Çünkü muhtelif bölgelerde muhtelif federasyonlar kurulursa bunların birbirleriyle çatışmaları tehlikesi vardır. Diğer taraftan bu şekilde kurulacak bölge federasyonlarının halkın rızasından ziyade hükümetlerin opportunist görüşlerinin bir mahsulü olabileceğinden çabuk yıkılmak tehlikesi arzedeceklerdir. (52).

18. Bugün için Çareler.

Bütün dünyaya şâmil ideal federasyon için gerekli şartlar bugün için mevcut mudur? Bu sorunun cevabı kesin bir "hayır" dır.

Çalışmamızı bugün için çarelerin ne olabileceği hususunda bazı spekülasyonlarda bulunarak bitireceğiz.

Bu günün vakıası dünyanın iki büyük ideolojik gruba ayrılmış olduğudur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile herhangi bir sahada herhangi bir şekilde işbirliği yapılamayacağı bugün artık anlaşılmuş bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletlerdeki Büyük Elçisi Warren R. Austin Dünya Devleti hakkındaki bir yazısında (53) Sovyetlerin bir dünya hükümeti lehinde egemenliklerinden vazgeçmelerinin imkânsız olduğunu söyledikten sonra, dünya devleti teşekküllerinden birinin şu teklifini naklediyor: "Bütün gayretlere rağmen cihanşümül bir iştirak sağlanamazsa Antlaşmanın 52'inci maddesi gereğince Birleşmiş

(51) Briery (J. L.) --- The Sovereign State Today. sayfa 10.

(52) Bununla ilgili olarak bk: Dexter (Lewis A) — Some neglected aspects of Federalizm. (The New Commonwealth Quarterly) vol. v. no. 3. 1939.

(53) "Ulus" Gazetesi, 17 Ekim 1949. ntışası. Çev: İzzet Tarhan.

Milletler bünyesi içinde kısmî bir dünya federasyonu kurulabilir." Warren Austin bu teklifin yerine getirilmesinin ne kadar güç olduğunu belirtiyor ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtını her vesile ile kuvvetlendirmekten başka yapılacak bir iş olmadığı neticesine varıyor.

Birleşmiş Milletleri yüz üstü bırakıp ondan ümit kesmemenin gerektiğine biz de inanıyoruz. Kurulmuş olan bu teşkilâtın faydaları inkâr olunamaz. Fakat ne yazık ki Sovyet Rusya ve peykleri onu şimdilik sırf kendi propogandaları bakımından istimal ediyorlar ve bundan fayda görüyorlar. İlerde zarar geldiğini görünce onu terketmeleri kuvvetle muhtemeldir. Son zamanlarda batı demokrasileri Rusların hücumlarına şiddetle mukabele etmeğe başlamışlardır. Doğrusu da budur.

Ruslar realist insanlar olduklarını birçok vesileler ile isbat etmişlerdir. Karşularında ruhen ve bedenen azimli, iktisaden kuvvetli bir milletler kütlesi görürlerse ileri gitmemeleri mümkündür.

Şimdi, onların oldukları yerde durmaları bile kazançtır, çünkü batı demokrasilerinin gün geçtikçe kuvvetlenmelerine mukabil Rusyanın içinde ve peyk memleketlerinde ne olacağı malûm değildir bu istifhamın insanlığın iyiliği yönünde ortadan kalktığını düşünürsek bir dünya federasyonu kurulması için en büyük engel de ortadan kalkacaktır. Batı demokrasileri arasındaki anlaşma ise federatif bir sisteme doğru sür'atle ilerlemektedir. Federasyonun şartlarını tetkik ederken bu sistemi arzu ettiren sebeplerin başında (korcu) nun geldiğini görmüştük. Bugün için Rus korkusu ve 3. Cihan harbi korkusu hâkimdir.

Kanaatimizce sırf korkuya ve askerî sebeplere istinad edecek birlik'ler eninde sonunda korkulan şeyi tevlid edeceğinden büyük halk kütlelerinin inancını celbetmek ve işe imanla sarılmalarını temin etmek lâzımdır. Atlantik paktı ve Avrupa Konseyi gibi tedbirler yarım tedbirlerdir. Bunu iyi anlamış olanlar işi tamamlamak için faaliyetde bulunmaktadır. Temmuz 1949 da on Amerikan senatörü bir Atlantik Federal Birliği kurulması için harekete geçmişlerdir. Bu teşebbüs derin akisler uyandırmıştır. Atlantik paktına imza koyan devletler arasında bir federasyon kurulması çârelerini araştırarak bir konferans toplanmasını teminen Amerika Birleşik Devletleri Başkanı nezdinde teşebbüste bulunması için bir karar almış ve Temsilciler Meclisi Dış İşleri Komisyonuna havale edilmiştir. 104 milletvekili bu projeyi resmen tasvip etmiştir.(54)

Federal bir Avrupa kurulması kanaatimizce lâzımdır. Nikbin olunması gerektiğine inanıyoruz. Egemenliği kötüye kullanan, milliyetçiliği

(54) bk: "The Observer" 16 Ekim. 1949.

kendimizden başkasını düşünmemek ve aşırı övünme haline sokan bizler olduğumuza göre geçici bir fedekârlığa katlanarak bunları tashihinin yine bizim elimizde olduğunu sanıyoruz.

IV. — BIBLIYOGRAFYA.

Bu listeyi tanzim ederken gözettiğimiz gaye, federalizm, harp ve barış meseleleri, Avrupanın teşkilatlanması, milletlerarası iktisadî teşkilât v. s. gibi konuları inceliyecek olanlara ve genel olarak milletlerarası meselelere karşı ilgi hissedenlere naziz bir yardımda bulunmaktır.

- ABERCROMBIE (R.).** — The World to come. Johannesburg 1942.
- ADAM (H. T.)** — L'Organisation européenne de Coopération Economique. Paris 1949.
- AKBAY (Muvaffak)** — Umumî Amme Hukuku Dersleri. 2. basım Ankara 1951.
- ALSAN (Z. M.)** — Yeni Devletler Hukuku (2 Cilt) Ankara 1950 ve 1951.
- ALDUY (P.)** — Les Peuples d'outre-mer et les futurs Etats-Unis d'Europe. Revue Socialiste. 1948.
- AKSİN (A.)** — Milletlerarası müsterek cemiyet sistemi. Ankara 1939.
- ANDERSON (W.)** — Federalism and intergovernmental relations. Londra 1946.
- ARGOLO-FERRARO (V. A.)** — Principe directeur de la Paix. Rio de Janeiro. Norte. 1945. 118. s.
- ARMAOĞLU (F. H.)** — Dünya Devleti Fikri. "İnsan Hakları" Dergisi. sayı 20.
- ARMSTRONG (H. F.)** — Regional Pacts: Strongpoints or storm cellars. "Foreign Affairs" cilt 27. Nisan 1949.
- ARNE (S.)** — United Nations Primer. New-York. Farrar. 1945. 156 sayfa.
- ARON (R.)** — Le Destin des Empires.
- ARON (R.)** — Et Marc (A.). — Principes du fédéralisme. Paris 1948.
- ATLANTICUS.** — America, Britain and the World. London (Empire Economic Union). 1945.
- AUFRICHT (H.)** — World Organisation. Washington. Wilson Foundation.
- AUREN (S.)** — Climats d'Europe. Paris. Charlot. 1946. 383 sayfa.
- AURIOL (V.)** — Hier et demain. 2 vol. Paris. 1945.

- AYBAR (M. A.).** — Yarının barış düzeni hakkında düşünceler. "İstanbul Hukuk Fakültesi Dergisi cilt. XI. sayı I.
- AYRES (C. E.).** — The Theory of Economic Progress. Chapel Hill. University Press. 1944. 317 sayfa.
- AZCARATE (P. de).** — League of Nations and National Minorities. New-York. Carnegie Endowment. 1946. 216 sayfa.
- BAILEY (K. H.).** — L'Australie et les Conventions Internationales de Travail. "Revue International de Travail" 1946. LIV. no. 5-6.
- BAILEY (Sydney D.).** — United Europe. A Short History of Idea. 1947.
- BAKER (J. B.).** — La Science et l'Etat planifié. Paris. Librairie de Medicis. 1946.
- BANERJİ (A.).** — Problems and Prospects of Indian Federalism. "The New Commonwealth Quarterly". Temmuz. 1940.
- BALL M.).** — The Problem of Inter-American Organisation. Stanford University Press. 1944. 117. s.
- BARDANE (J.).** — La Guerre pour 1948. Paris. La Havane. 1947. 223 sayfa.
- BARR (S.).** — The Pilgr image of Western Man. New-York Harcourt. 1949.
- BARRAINE (R.).** — La Réglementation des Rapports Internationaux. et L' O.N.U. Paris. 1946.
- BARTLETT (R. J.).** — The League to enforce Peace. Chapell Hill, University of North Carolina. Press. 1944.
- BASTID (P.).** — L'Union européenne — Rev. Pol. des. Idees — 30 Mayıs 1948.
- " — Le congres Européen de la Haye — Rev. Pol. et Parlementaire. 1948.
- BATIFOL (H.).** — Le Federalisme aux Etats-Unis. Paris. Alcan. 1946.
- BEALES (A. C. F.).** — The Catholic Church and International Order. Hamerdsworth, 1942.
- BEASLEY (F. R.).** — Problems of Federation in Australia. "Foreign Affairs" 1935. vol. 13. n. 2.
- BECKER (C. L.).** — How new will the better world be? New-York. Knopf. 1945. Vi. 246.
- BOURGEOIS (N.).** — Les Théories du Droit International chez Proud' hon. Paris. 1927.
- BOURTHOUMIEUX (Ch.).** — Fédéralisme et Democratie dans la Constitution de Weimar et la loi fondamentale de Bonn. Rev.

- int. de Droit Comparé. Ocak-Mart. 1950.
- BOOTHEY (R.).** — About Western Union. 1949.
- BOUTROS-GHALİ.** — Contribution a l'étude des Ententes régionales. Paris. Pedone. 1949.
- BRAILS FORD (H. N.).** — The Federal Idea. Londra. 1946.
- BRAUNTHAL (Julius).** — The Paradox of Nationalism. Londra St. Botolph. 1946.
- BREBNER (J. B.).** — North Atlantic triangle. Yale University. 1945.
- PRECHT (A.).** — European Federation and the Democratic Alternative. "Harvard Law Review". vol. IV. n. 4. Şubat 1942. s. 563.
- BRINTON (C.).** — The United States and Britain. Londra 1946.
- BRODESKY (B.).** — On the way to a World State: League and federation. "Headway" Şubat. 1940.
- BRODIE (B.).** — The Absolute Weapon. New-York. Harcourt. 214. sayfa.
- BROWN (W.).** — War and the Psychological Conditions of Peace. London. Black. 1942. 144 sayfa.
- BRUGMANS (H.).** — Fundamentals of European Federalism 1948.
 " — L'Unité de l'Europe. Monde Nouveau. 1947.
- BRYNE-Jones (D.).** — Toward a democratic new order. Oxford University Press. 1945.
- BRUNSCHWIG.** — L'Esprit Européen. Neuchâtel 1947.
- BRUGIERE (P.).** — La Sécurité Collective. 1919-1945. Paris. Pedone.
- BRYSON (L.).** — ve diğerleri — Learning and World peace. New-York. Harper. 1948.
- BURKY (Ch.).** — Grandes Puissances et Organisation du Monde. Neuchâtel. La Baconnière. 1943.
- BURDEAU (G.).** — Traité de Science Politique. 2 cilt. Paris. 1949.
- BUTLER (H.).** — The Voice of Europe! "The Fortnightly" Haziran 1948.
- BUCHANAN (N.).** ve Lutz (F. A.). — Rebuilding the World Economy. New-York. 1947.
- CADAUX (C. J.).** — Christian Pacifism reexamined. Oxford. 1940.
- CAMMAERTZ (E.).** — The Peace that was left. Londra. 1945.
- CANAWAY (A. P.).** — The Failure of Federalism in Australia. Londra 1930.
- CAPPER-Johnson (Karlın).** — Enter the World State. Londra. 1946.
- CARABIBER (Ch.).** — Le Fédéralisme International dans l'oeuvre du

- Prof. G. Scelle. La technique et les Principes du droit public (études en l'honneur de Georges Scelle) Paris. 1950. 2 cilt.
- CARR (E. H.)**. — Les Conditions de la Paix. Genève. Ed. de la Fregate. 1944.
- ” . — Democracy in International Affairs. Nottingham. 1946.
- ” . — Nationalism and after. New-York. 1946
- ” — The Twenty-Years Crisis. London 1946.
- CARR (W. G.)**. — One World in the making the United Nations. Londra. Genin. 1946.
- CARTER (G.)**. — British Commonwealth and International Security. Londra. 1945.
- CAETEREY (R.)**. — World Economy without World Government New York. 1945.
- CASTELAR (Emillo)**. — L'Europe Républicaine. Discours Bruxelles. 1870.
- CATLİN (G.)**. — One Anglo-American Nation. Londra. 1941.
- CHAMBERLAIN (N.)**. — The Struggle for Peace. Londra. 1944.
- CHAMBELİN (W.)**. — World Order or Chaos. New-York. 1946.
- ” — The European Cockpit. New-York. Macmillan 1947.
- CHANING - Pearce (M.)**. — Federalism and Christianity. “The New Commonwealth the Quarterly”. Ocak 1941. VI. 3.
- CHARDONNET (J.)**. — Guerre ou Paix. Paris. Table Ronde.
- CHATTEJEE (Atul C.)**. — Federalism and Labour Legislation in India. “International Labour Review. “Nisan - Mayıs 1944.
- CHEVALIER (S.)**. — World Charter and the Road Peace. London. Anderson. and. Ritchie. 1946.
- CROZAT (Ch.)**. — Amme Hukuku ve Harp. “Universite Konferansları” 1940-41 sayfa 193.
- CHURCHILL (W. S.)**. — Council of Europe and a Council of Asia. “The Times” Mart 21, 1943.
- ” . — Avrupa Devletleri Federasyonu. “İnsan Hakları” Dergisi. sayı 7, 8.
- CLARK (C.)**. — The Economics of 1960. London. Macmillan 1943. 118 sayfa.
- COATES (W. P.)**. — History of Anglo-Soviet Relations. New-York 1946.
- COHEN (J.)**. — Human Nature, war and Society. London 1946.

- COMMENE.** — Anarchie, dictature ou Organisation Internationale.? Genève. 1946.
- CORNELL (J.).** — New World Primer. New-York. 1947.
- CONDLIFFE (J. B.).** — Proposals for Consideration by International conference on trade and employment. New-York. 1946.
- COQUET (L.).** — La Paix Monétaire. Paris. 1945.
- " . — Le Problème Européen et la Conference de la Paix. Paris 1947.
- COUDENHOVE - KALERGI.** — Europe must unite. 1940.
- " — Pan-Europe. Viyana - Leipzig. 1923.
- " — Crusade for Pan-Europe. New-York Putnam. 1943.
- " . — La Lutte pour l'Europe. Viyana 1933.
- " — Vers un Parlement de l'Europe. Gstaad 1947.
- " . — Kampf um Europe. 1945.
- CULBERTSON (Ely).** — Summary of the World Federation Plan Londra. 1943.
- " — Total Peace. 1944.
- CURRY (W. B.).** — The Case for Federal Union. Londra. 1939.
- CURTIS (L.).** — Faith and Works. Londra. 1943.
- " — World War: Its Cause and Cure. Londra. 1945.
- " — War or Peace.? Londra. 1946.
- " The Master Key to Peace. Londra. 1947.
- DALADIER.** — Vassalité et federation. — Revue 'Hommes et Monde, 1948.
- DARMSTADTER (F.).** — Germany and Europe. Londra. 1945.
- DAVIES (Lord).** — The Problem of the 20 th. Century. 1930.
- " — A Federated Europe. 1940.
- " . — Anglo-French Federation. "The New Commonwealth Şubat. 1940.
- " — The Seven Pillars of Peace. Londra. 1946.
- DAVIS (H. E.).** — Pioneers in World Order. Columbia University.. 1945. 282 sayfa.
- DAVIS (J. S.).** — International Commodity Agreements. New-York. 1946.
- DAVIS (R. M.).** — World begins to live. New-York. 1946.
- DEAN (V. M.).** — The four Cornerstones of Peace. New-York. 1946.
- DELOS (J. T.).** — La societe Internationale et les Principes du Droit Public. 2. bası. Paris. Pedone. 1950.
- DEVİRİM (Ş.).** — Milletler Cemiyeti ve Harp münasebetleri. 1937. Adliye Ceridesi sayfa 235-278

- DIEDISHEIM.** — Essai sur l'évolution fédérative de la communauté des États. Paris. 1940.
- DİGOVİC (.)**. — La Dalmatie et les Problèmes de l'Adriatique. Lausanne. 1944. ?
- DOBERER (K. K.)**. — The U. S. of Germany. Londra. 1944.
- DOBRİN (S.)**. — Soviet Federalism. "Transactions of the Grotius Society" 1945 (XXX) s. 260-283.
- DOLIVET (L.)**. — United Nations. New-York. 1942.
- DORMAN (N.)**. — The coming age of World Control. New-York. 1942.
- DULLES (A.)**. — ve **LAMB (B.)**. — The United Nations. New-York. 1946.
- DUPONT-WILDEN.** — L'évolution de l'Esprit Européen. Paris 1937.
- EAGLETON (C.)**. — The league of Nations and federal Union
- DURANT (Ch.)**. — Les États Fédéraux. Paris. 1930.
- EAGLETON (C.)**. — The League of Nations and Federal Union. "The New Commonwealth Quarterly". Eylül 1939.
- EİNZİG (P.)**. — Appeasement before during and after the war. Londra. 1942.
- EİNZİG (P.)**. — Can we win the Peace? Londra. 1942.
- " — Currency after the War : The British and Americans Plans. Londra 1944.
- EGERTON (H. E.)**. — Federations and Union within the British Empire. Londra. 1924.
- ENGEL (L) ve PİLLER (S.)**. — World Aflame. New-York. 1947.
- ERİM (Nihat)**. — Milletler Cemiyeti Üzerine Düşünceler. "Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi". sayı 1.
- EPIROTIS C.)**. — La S. D. N. non - Coupable. Neuchâtel. 1944.
- ESMER (A. Ş.)**. — Birleşmiş Milletler Kurulu neler yaptı? neler yapacak? Siyasal İlimler Mecmuası. yıl 15. sayfa 563-571.
- EWING (A. C.)**. — Individual, the State and World Government. London. 1947.
- FEDERN (R.)**. — Peace, Prosperity International Order. London. 1945.
- FELLMAN (David)**. — Federalism. "American Political Science Review." Aralık. 1947.
- FINER (H.)**. — United Nations Economic and Social Council. Boston 1946.
- FLORONCE (P. S.)**. — Only an Ocean between London 1946.
- FLUGEL (J. C.)**. — The Psychological appeal of Federalism. "The New Commonwealth Quarterly". Ekim 1940.

- FOSTER (W. Z.).** — The New Europe. New-York. 1947.
- FREEMAN (H. A.).** — U. N. O. and International Law. San-Francisco. 1946.
- FREYSS (J. P.).** — La Crise du federalisme Americaine et les elections presidentielles de 1936. "L'Année Politique Française et Etrangère Aralık. 1935. No. 4.
- FUKUI (Y.).** — A new theory of federalism. Journal of International Law and Diplomacy. Temmuz. 1933 vol. 32. No. 8. Temmuz. 1934. vol. 33 No. 6. Aralık 1934. vol. 33 No. 10.
- FULLER (J. F. C.).** — Armament and History. Londra. 1946.
- GAFENCO (G.).**— Prelude to the Russian Campaign. Londra 1946.
- GARGAS (S.).** — Le Problème du Federalisme en Autrice - Hongrie. Paris. 1927. "Revue de Droit Public et de Sciences Politiques" Ocak - ubat - Mart. 1927.
- GASCUEL (J.).** — Ce Qu'est la Charte des Nations Unies. Paris. 1946.
- GASSER (A.).** — L' autonomie contemporaine et la Reconstruction de l'Europe. "Cahiers du Monde Nouveau". Ekim 1946.
- GAEELLES (H.).** — L'Autriche et son federalisme. "Revue des Sciences Politiques Ocak - Mart 1933 48. sene. T. LVI.
- GETTYS (L.).** — Canadian Federalism. "American Political Science Review". 1941.
- GIRAUD (E.).** — Rejet de l'idée de souverainete. La technique et les Principes du droit Public. Paris 1950.
- GONELLA (G.).** — The Papacy and World Peace. Londra. 1946.
- GORDON (L.).** — L'integration economique europeen. Politique etrangere. Paris. 1949.
- GOODRICH (L. M.).** — ve **HAMBRO (E.).** — Charter of the U. N. Boston. 1946.
- GRABOWSKI (R.).** — Fear or security? Londra. 1945.
- GRAHAM (R. A.).** — Our way to peace in the atomic age. New-York. 1946.
- GREAVES (H. R. G.).** — Federal Union in Practice. 1940.
- GREENWOOD (G.).** — The future of Austuralian Federalism. 1946.
- GROS (A.).** — Les Problèmes Politique de L'Europe. Londra. 1943.
- GROSS (F.).** — Crossroads of two continents. New-York 1945.
- GUENARD (A.).** — Europe Free and United. 1945.
- " — L'Europe libre et unie. Paris. 1946.
- GUERRERO (J. G.).** — L'Ordre International. Neuchâtel 1945.
- GUGGENHEIM (P.).** — L'Organisation des Droits Sociaux. Neuchâtel 1944.

- GURVITCH (G.).** — La Déclaration des Droits Sociaux. New - York. 1945.
- HAESAERTS (P.).** — L'Etat Mondial. Bruxelles - Paris 1948.
- HANKEY (M. P. A.).** — Diplomacy by Conference. Londra. 1946.
- HANSEN (A. H.).** — America's role in the world economy. Londra 1945.
- HRLEY (E.).** — Documentary textbook of the U. S. Los Angeles 1947.
- HARRISON (J. B.).** — If men want peace. New-York. 1946.
- HATTERSLEY (A. F.).** — The Colonies and Imperial federation. 1919.
- HAWTHREY (R. G.).** — Economic Destiny. Londra 1944.
- ” — Bretton-Woods for better or Worse. Londra 1946.
- ” — Western European Union: Implication for the United Kingdom. “Royal Institute for Int. Affair Londra 1949.
- HAYEK (F. A.).** — Economic Conditions of Inter-State Federalism. “The New Commonwealth Quarterly Eylül 1939.
- HEILPERIN (M. A.).** — The Trade of Nations. New-York. 1947.
- HEIMAN (E.).** — Freedom and Order: Lessons from the war. New-York. 1947.
- HEMBELEBEN (S. T.).** — Plans for World peace through six century. Chicago University Press. 1943.
- HERRIOT (E.).** — The United States of Europe. 1930.
- HEURTAULT (R.).** — Pour la Paix. Paris. 1946.
- HICKMAN (A.).** — ve diğerleri. — World Economic Problems. New-York. 1947.
- HILL (W. M.).** — Economics and Financial Organisation of the League of Nations. New-York 1945.
- HILER (K.).** — After Nazism. democracy. London. 1945.
- HINMAN (G. F.).** — War is preventable. Washington. 1946.
- HINMANN (H. R.).** — ve **BATTIN (W. I.).** — Population pressure, war and Poverty. Newark. A. W. Gross. 1945. 68. sayfa.
- HIRŞ (E.).** — Kant'ın Ebedî Barış üzerindeki felsefi Denemesi. “Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt. II.
- HOYLAND (J. S.).** — Federate or Perish. Londra. 1944.
- HUSZVAR (G. B.).** — Persistent International Issues. Londra (Harper). 1947.
- HUTCHINSON (K.).** — Rivals partners America and Britain in the Post-War World. Londra 1946.
- INDIA APPROACHES FEDERATION** — “Economist” 21 Ocak 1939.
- INGRAM (K.).** — Years of crisis, an outline or Int. History: 1919-1945. Londra. 1946.

- INGRAM (R.).** — After Hitler, Staline? New-York. 1946.
- JEAN-DESTIEUX (F.).** — L'Evolution, régionaliste. Paris. 1918.
- JENNINGS (W. İvor).** — A federation for Western Europe. Cambridge U. Press. 1940.
- JESSUP (C. E. M.).** — Manifesto: Being the Book of the Federation of Progressive Societies and Individuals... Londra 1933.
- " — The Philosophy of Federal Union Federal Tracts. Londra 1941.
- " — Conditions of Survival. Londra. 1946.
- JOHNSEN (Julia E.).** — World Peace Plans. New-York 1945.
- " — The Atomic Bomb. New-York.. 1946.
- JOHNSON (F. E.).** — World Order Londra 1946.
- JONES (M.)** — Full powers and ratification. New-York. 1947
- JONS (St.).** — Boundary making Washington. 1945.
- JOSEPHY (E. L.).** — Europe the Key to Peace.
- JOUVENEL (B. de).** — L'Amérique en Europe. Le plan Marshall. Paris 1948.
- KARAYALÇIN (Yaşar).** — İsviçre Federal Mahkemesi. Ankara 1950.
- KARVE (D. G.).** — Federation. Londra 1932
- KAECKENBROECK (G.).** — The International experiment of Upper Silesia. 1922-37. London 1942
- KEETON (G. W.).** — National Sovereignty and International Order. Londra 1939
- " ve **SCHWARZENBERGER (G.).** — Federalism and World Order. "Union" (The Monthly Forum for the New Commonwealth Institute). Ocak-Ekim 1940. Şubat-Mayıs 1940.
- " . — Federation. "The London Quarterly of World Affairs". Ekim 1943. Vol. IX. no. 2.
- KEITH (A. B.).** — The Practicability of Working a Federation. "The New Commonwealth Quarterly Temmuz. 1940.
- KELSEN (H.).** — Peace through Law. Carolina Univ. 1946. 168 sayfa.
- KER (E.).** — The Federal Principle and collective security "The New Commonwealth Quarterly" Ağustos 1939. no. I
- KNUDSON (A. C.).** — Philosophy of War and Peace. Abington 1947.
- KOELLIKER (Th.).** — La Paix totale pour l'équilibre économique absolue. Geneve. 1945.
- KOHN (H.).** — The Idea of Nationalism. Londra. Macmillan 1945.
- KOLARZ (W.).** — Myths realities in Eastern Europe. Londra 1946.
- KORNHAUSER (Samuel J.).** — World Government under Law. "Ameri-

- can Bar Association Journal". Haziran 1947.
- KOO (W.)**. — Voting procedus in International Political Organization. "New-York. Columbia Univ. Press. 1947.
- LARMEROUX (J.)**. — Les Etats-Unis du Monde. Paris. 1946.
- LAURET (R.)**. — Les Trois Grands et la bombe atomique. Paris. Hachette. 1946.
- LAUTERPACHT (H.)**. — An international Bill of Rights of man. Columbia Uni. 1945.
- LAYTON (W.)**. — How to deal with Germany. "News Chronicle" 1945.
 " . — United Europe: the way to its achievement Londra 1948.
- LEDERMANN (L.)**. — Les Précurseurs de l'Organisation Internationale Neuchâtel. 1945.
 " . — Expériences fédéralistes du passé. "Cahiers du Monde Nouveau". La Bataille de la Paix. 1947.
- LEVAN-Hai (P.)**. — La Guerre ou la Paix. Nevers Fortin. 1946.
- LEWIS (W. D.)** ve **ELLINGTON (J. R.)**. — Essentials human Rights. Philadelphia American Academy of Political and Social Science. 1946. 195 sayfa.
- L'HUILLIER (J. A.)**. — L'aspect monétaire des échanges internationaux. Paris. Dalloz. 1946.
- LIEBESKIND (W. A.)**. — La République des Provinces-Unies des Pays-Bas et le Corps Héliétique. "Recueil des Travaux de la faculté de Droit de Genève. 1938.
- LIPPMANN (W.)**. — La Cité Libre. Paris. Librairie de Médicis. 1946. 461 sayfa.
- LEFUR (L.)**. — Les Conditions d'exécution d'une Union Européenne Rev. de Droit Interna. Paris 1930.
- LOEB (H.)**. — Full Production without war. New-York. Princeton University Press. 1946.
- LEVY - JACQUEMIN**. — Grandeur et décadence du Plan Marshall. Paris 1947.
- LOEWENSTEIN (K.)**. — Political Reconstruction. Londra. 1946.
- LORWIN (L.)**. — L'Heure du Plan. Le Portulan. 1947.
- LÜTEM (İ.)**. — Dumbarton - Oaks Projesi. "Siyasi İlimler Yayınları". Ankara 1945.
 " . — Egemenlik Kavramı ve Devletlerarası Hukuk. Ankara 1947.
 " . — Birleşmiş Milletler Binası. "İnsan Hakları" Dergisi. sayı 15.

- " . — Avrupa Konseyi ve Statüsü. "İnsan Hakları" Dergisi. sayı 34.
- " . — Avrupa Konseyi Danışma Kurulunun I. toplantısı. "İnsan Hakları" Dergisi sayı 40 - 43.
- " . — Avrupa Konseyinde İnsan Hakları. "İnsan Hakları" Dergisi. sayı 40 - 43
- LYTTON (Comde de).** — The first assembly, the birth of the United Nations. Londra 1946.
- MAAS GEESTERANUS (H.).** — The Organisation of Peace. La Haye. 1947.
- MAC CORMICK (T.).** — Problems of the Post-war World. Londra, MC Graw. 1946.
- MAC IVER (R. M.).** — Towards an abiding peace. New-York. 1943.
- MACKAY (R. W. G.).** — Federal Europe. Londra. 1940.
- " . — Britain in Wonderland. Londra 1948.
- MACKINTOSH (J.).** — The Path that led to war Europe. Londra, Blackie. 1940.
- MCCLACHLAN (D.).** — Towards Western Union. Londra 1948.
- MAC LEAD (G.).** — We Shall rebuild. Londra 1945.
- MADOL (H. R.).** — The United Nation Yearbook 1946.
- MALLERY (O. T.).** — Economic Union and durable Peace. New-York. Harper, 1943.
- MALOTT (D. W.).** — United States and the United Nations.. Kansas. 1946.
- MAN (H. de).** — Réflexions sur la Paix. Bruxelles. 1942.
- MANDER (L. A.).** — Foundations of modern world society. Stanford Univ. Press. 1945.
- MANER (Sir O.).** — Frontiers, peace treaties, international Organization. Londra 1946.
- MANTOUX (E.).** — The Carthaginian peace or the economic consequences of Mr. Keynes. Paris Gallimard 1946.
- MARC (A.).** — L'Europe avec son destin. Cahiers du monde Nouveau. Mayıs 1948.
- MARKUS (J.).** — Grandes Puissances, Petites Nations et le problème de l'Organisation Internationale. Neuchâtel. 1946.
- MARRIOT (Sir J. A. R.).** — Federalism and the Problem of the Small State. Londra 1943.
- MARRIS (A. D.).** — Prospects for Closer European Economic Integration. Londra 1948.

- MARTIN (W.)**. — L'Esprit des Institutions Suisses. Bibliothèque Universelle et Revue de Genève. Kasim. 1926.
- MILHAUD (E.)**. — Fédéralisme européen et coopération mondiale. La Revue Socialiste 1948.
- MIRKINE-GUETZEVITCH ve SCELLE (G.)**. — L'Union Européenne. Paris. 1931.
- MERCIER (J.)**. — *ve diğerleri*. — Nations Unies, nations rivales. Paris. 1946.
- MİTRANY (D.)**. — A working peace system. London "Royal Institute of International Affairs." 1944.
- MEYER (C.)**. — Peace or Anarchy. Boston. 1947.
- MODLİN (G. M.) ve VYVER (H.)**. — Development of economic Society. New-York. 1946.
- MORGENTHAU (H.)**. — L'Allemagne est notre problème. Paris, Plon, 1947.
- " — Peace, security and the United Nations. Chicago. 1946.
- MOUSKHELY (M.) et STEFANI (G.)**. — L'Europe face au fédéralisme. Strasbourg-Paris. 1949.
- MOUSKHELY**. — Théorie du fédéralisme. La technique et les Principes du droit Public Paris. 1950.
- MOTHERWELL (H.)**. — The Peace we fight for. New-York, Harper. 1943.
- MURRAY (Gilbert)**. — Federation and the League. "Royal Institute of International Affairs. "World order papers 1940. first series.
- NEUSTADT(İlia)**. — Regional understandings and federalism. Czechoslovak yearbook of International Law. 1942.
- NEUFAND (O.)**. — World Government. New-York. 1942.
- NEWTON (A. P.)**. — Federal and Unified Constitutions. 1923.
- NEWMAN (P. C.)**. — Economic Structure of the World. Puerto-Rico. Univ. Press.1943.
- NIEBUHR (R.)**. — The Illusion of World Government. "Foreign Affairs" vol. 27. Nisan 49.
- NIZER (L.)**. — Que faire de l'Allemagne? New-York, Brentano. 1945.
- OAKLEY (A.)**. — Men at work. Londra 1945.
- OGİLOY (S.)**. — World Federalism in the U. S. "Federal News". Ocak 1947. no. 153.
- OUVRARD (M.)**. — L'itinéraire de la Paix à la guerre. Paris, Plon. 1946.

- PAGE (K.)**. — Now is the time to prevent a third world war. La Habra. 1946.
- PARKIN (G. R.)**. — Imperial federation. Londra 1892.
- PATTERSON (E. M.)**. — Making the United Nations work. Philadelphia. 1946. "American Academy of Social Science." 1946.
- PEARSON (M. F.)**. — Perpetual prosperity, union of continents, world leagues. Washington. 1945.
- PEASLEE (A. J.)** — United Nations Government. New-York, Putnams, 1945.
- " . — Constitutions of Nations. 3 cilt. Rumford Press. 1950.
- PETERS (C. A.)**. — International Trade Cooperative and competitive. Londra, Wilson. 1946.
- PEYRET (H.)**. — Le plan Marshall peut-il sauver le monde. Paris 1948.
- PINHEIRO DE VASCONCELLOS (H.)**. — World State. Rio de Janeiro. Grafica Olimpica. 1944.
- PILLER (J.)**. — Corporation et fédéralisme. Neuchâtel.
- PIROU (G.)**. — Les nouveaux courants de la théorie économique aux Etats-Unis. Paris. Donat-Montchristien. 1946.
- POLANYI (M.)**. — Full Employment and free trade. Cambridge University Press. 1945.
- POLLITT(H.)**. — How to win Peace. Londra 1944.
- POPPER (K. R.)**. — The open societies and its enemies. Londra, Routledge. 1945.
- POTTER (P. B.)**. — The League, a league or what. "Problems of the postwar World Mc. Graw Hill Book Company. 1945.
- POWELL (G. L.)**. — The Council of Europe. "The International Law Quarterly". 3. cilt. s. 2. Londra. Nisan 1950.
- POWELL (T. R.)**. — Some aspects of constitutionalism and federalism. "North Carolina Law Review." Ocak. 1935. vol. 14 no.I.
- POUND (Roscoe)**. — Federalism as a democratic process. 1942.
- PRIVAT (E.)** — Toris Expériences Fédéralistes. Neuchâtel. 1942.
- PRITT (D. N.)**. — Federal Illusion? Londra (Muller) 1940.
- PROUDHON (P. J.)**. — Du Principe fédératif. Paris 1863.
- PURVES (C.)**. — International Administration of an international secretariat. "Royal Institute of International Affairs London. 1945.
- PUSTA (C. R.)**. — Vers l'union Européenne. Rev. de Droit Int. 1930.
- RAIN (P.)**. — L'Organisation de la Paix en Europe depuis les Origines jusqu'à L'ONU. Paris. Table Ronde 1946.

- RAMASWAMY (M.)**. — Distribution of legislative powers in the future Indian federation. Londra 1944.
- RAMSHOFEN-WERTHEIMER (L.)**. — International Secretariat. New-York. Carnegie Endowment. 1945.
- RANNEY (John C.)**. — World Federalism: a misapplication of American experience. "American Bar Association Journal" Haziran 1947. no. 6.
- RANSOME (P.)**. — Federal Government. "The Fortnightly". Ekim. 1939.
" . — Studies in Federal Planning. London 1943.
- RAPPARD (W. E.)**. — a propos du centenaire du constitution fédérale de la Suisse. La Technique et les Principe du Droit Public. Paris 1950.
- REVES (Emery)**. — The Anatomy of Peace (Anatomie de la Paix). Paris Tallandierx. 1947.
- REPARAZ (G. de)**. — Fédéralisme Hispanique et Ibérique. "L'Action Fédéraliste Européenne. Ağustos 1947. (2, no. 7)
- RICHARDS (A.)**. — Nation and Peace. New-York. Simon and Schuster. 1947.
- RIDER (G.)**. — Great dilemma of world organisation. New-York, Reynal, 1946.
- RIPKA (H.)**. — Small and great nations. Londra 1944.
- ROBINSON (J.)**. — Human Rights and fundamental freedoms. New-York Institute of Jewish Affairs 1946.
- ROBBINS (L.)**. — Economic Aspects of federalism.
- RÖPKE (W.)**. — Die Deutsche Frage. Bâle. Reutsch. 1945.
" . — Explication de l'Allemagne. Genève, 1945.
" . — Explication économique du monde moderne. Paris Lib. de Médecis 1946.
" . — Internationale Ordnung. Zürich, Reutsch. 1945.
- RUYSEN (Th.)**. — de quelques difficultés du fédéralisme international. "L'Esprit International." 1 Nisan 1940. 14. sene no. 54.
- SALOMON (A.)**. — Le Préambule de la Charte, base idéologique de Genève: Ed. des Trois Collines. 1947.
- SALTER (Sir A.)**. — The United States of Europe. 1933.
- SCELLE (G.)**. — Le memorandum Briand. Rev. Pol. et parlementaire 1930
" — Sens International. Paris. 1942.
" — Le Fédéralisme et l'Europe Occidentale "Revue Politique et Parlementaire" Aralık. 1947. 49. no. 573.
" — Le Fédéralisme et l'Union Française. "Revue Poli-

- tique et Parlementaire" Mart. 1948. 50. 576.
- " — Le Base de la Paix future. La Paix par le droit Ocak. 1940.
- " — Le Fédéralisme International Cours de droit Int. Public. 1947 - 48.
- SCHLESINGER (R.)** — Federalism in Central and Eastern Europe. Londra 1945.
- " — Federalism in U. S. S. R. "London Quarterly of World Affairs". Ocak 1944.
- SCHICK (F. B.)** — The North Atlantic treaty and the problem of peace. "The juridical Review" cilt LXII. no. 1 Nisan 1950.
- SCHWARZENBERGER (G.)** — Power Politics. Londra 1941.
- SCHWARZCHILD (L.)** — World in transe. Londra. Thacker. 1946.
- SCOTT (J.)** — Europe in Revolution. Boston, Mifflin. 1945.
- SEROUYA (H.)** — Le Problème philosophique de la guerre et de la paix. Paris. Nouvelle Edition. 1946.
- SHEALY (J. B.)** — Destiny of our monetary and economic World. Buffalo. 1945.
- SHOTWELL (J. T.)** — La Grande Décision. New-York. Brentanos. 1946.
- SIE-YING-CHOU** — Le Fédéralisme en Chine. Paris. 1924.
- SILBERMANN (D.)** — A United Europe or else. New-York. Smith 1946.
- SILVA (R.)** — Au service de la Paix l'idée fédéraliste Neuchâtel. 1943.
- SNOW (A. H.)** — The Administration of dependencies. Londra. 1902.
- SPAULL (H.)** — The United Nations and their problems Londra. Lull. 1946.
- SPROUT (H. ve M.)** — Foundation of national Power. Princeton University Press. 1945.
- STALEY (E.)** — World Economic development Londra. 1945.
- STAPLEDON (O.)** — Federalism, democracy and capitalism "The New Commonwealth Quarterly". Ocak. 1941.
- STEEL (J.)** — The Future of Europe. New-York. H. Holt. 1945.
- STEERE (D. V.)** — Stiol of peace. New-York. Human Events 1946.
- STEINER (R.)** — Geschichte und Ueberwindung des Imperialismus. Zürich. Europa Verlag. 1946.
- STERNBERG (F.)** — Coming Crisis. New-York. Day. 1947.
- STOKE H. W.)** — The New Nationalism. Problems of the Postwar World. Mc. Graw-Hill Book Company. 1945.
- STRAUSZ - HUPE (R.)** — The Balance of To - morrow. Philadelphia. Josephy 1945.

- STRETT (C. K.)** — Union Now. Washington. 1939.
 " — Union Now with Britain. Londra 1941.
- TINBERGER (J.)** — International economic cooperation. New-York. Elsevier. 1946.
- THOMAS (N.)** — Appeal to the Nations. New-York. Holt. 1947.
- TRIPP (M. L.)** — The Swiss and U.S. federal Constitutional Systems. Paris. 1940.
- VALENCE (L.)** — Peace and the common man. New-York. 1946.
- VAN VASSENHOVE (L.)** — L'Europe Hélvétique. Neuchâtel. 1943.
 " — Le Préjugé de la guerre Neuchâtel. 1944.
- VEALE (S. E.)** — Tomorrow's airlines, airways and airports Londra 1945.
- VERKINDEN (Carlos)** — Pour une fédération des Nations Liège. 1944.
- VERY (H. C.)** — Atomic energy in international politics. New-York. Foreign Policy Assosiation. 1946.
- VYSHINSKY (A.Y.)** — The U.S.S.R. and World Peace N. York. Int. Publishers. 1949.
- WARD (B.)** — The West at Bay. 1948.
- WALKER (C.)** — Report to Federal Union. "Federal News". Haziran 1948.
- WEATHERWAX (J. M.)** — Peace Key. Londra Progress booklets. 1946.
- WEBER (A.)** — A New Germany in a new Europe. Londra, Drummond. 1945.
- WELLES (S.)** — Where are we heading? New-York. Harper. 1946.
- WILSON (D. ve E.)** — Federation and World Order. 1939.
- WHEARE (K. C.)** — Federal Gouvernement. Londra. Oxford University. Press. 1947.
- WOFFORD (H.)** — It's up to us. Federal World Govenment in our times. New-York. Harcourt 1946.
- WYNNER (M.). ve LLYOD.** — Searhlight onpeace plans. New-York. Dutton 1944.
- WOTTON (B.)** — Economic, Pro. of Federal union. "The New Commonwealth Quarterly" Eylül 1939. vol. 5 no. 2.
- WORTHINGTON (A.)** — International Airways. New-York. Wilson. 1945.
- WRIGHT (Q)** — A foreign policy for the U. S. University of Chicago Press. 1947.
- WURTELE (Allan-Ramsay)** — Continentalism. New-Orléan (Pelican Publishing Company 1944.
- YEPES (J.M.)** — Philosophie du Panaméricanisme. Neuchâtel. 1946.
- YOUNG (Sir G.)** — Federalism and Freedom. Londra 1941.
- ZANDT (J. P. van)** — Civil aviation and peace. Londra (Brookings) 1945.
- ZASZTOWT - Sukieenicka.** — Fédéralisme en Europe Orientale. Paris 1926

- ZAYTZEFF (A.N.)** — War prevention and the principle of sovereignty.
Dublin, Morris. 1946.
- ZIFF (W)** — Two Worlds. Londra (Harper) 1946.
- ZILLIACUS (K.)** — Mirror of the Past. it reflects the future. Londra
Gollancz) 1944.
- ZUMTHOR (P.)** — Antigone ou l'Espérance. Neuchâtel. 1945.